

Midtvejsevaluering af udviklingsprojektet

Socialrådgivere i daginstitutioner

"...Det betyder rigtigt meget for vuggestuen, at vores socialrådgiver er tilknyttet institutionen og er her fast 2 gange om måneden. Børn, der måske ikke bliver skønnet som bekymrende, bliver vendt med socialrådgiveren, og der bliver drøftet pædagogisk praksis med de voksne ansatte. Vi kommer vidt omkring når vores socialrådgiver er her, og fagligheden er i fokus. Alsidigheden hos vores socialrådgiver er et meget stort plus. Vi kan få sparring indbyrdes, og som daglig leder kan jeg mærke en forskel på at mange flere børn bliver drøftet, uden at det skal være en underretning forude..."

Citat fra en vuggestueleder

Udarbejdet af Socialforvaltningen Mål- og rammekontoret for udsatte børn og familier

Indholdsfortegnelse

Resume	4
Del 1: Om projektet	6
1.1 Indledning/problemfelt	6
1.2 Formål	7
1.3 Projektets forandringsteori	8
Del 2: Om evalueringen	12
2.1 Midtvejsevaluering/implementeringsstudie	12
2.2 Lodtrækningsforsøg	13
Begrænsninger i effektstudiet	13
DEL 3: Projektets tilrettelæggelse	15
3.1 Organisering.....	15
Antal daginstitutioner	15
3.2 Daginstitutionssocialrådgivernes profil.....	15
3.3 Projektets metode og samarbejdskoncept.....	16
Signs of Safety.....	16
Samarbejdskonceptet	17
DEL 4: Status på projektets implementering og forankring	19
4.1 Implementering af socialrådgiveren i daginstitutionerne	19
Introduktion af daginstitutionssocialrådgiveren i daginstitutionerne	19
4.2 Hvem og hvor mange henvender sig til daginstitutionssocialrådgiveren?.....	21
Høj tilfredshed med DSR-ordningen blandt det pædagogiske personale.....	22
4.3 Målgruppe	23
Hvilke børn?.....	23
Hvilke typer bekymringer er der tale om?	24
Igangsatte indsatser	25
DEL 5: Projektets umiddelbare resultater	27
5.1 En styrket tidlig opmærksomhed og indsats	27
Tidligere opmærksomhed og handling på bekymringer	27
Rettidige og relevante underretninger	28
Ikke øget viden om identifikation af udsatte børn i institutionerne.....	29
Signs of Safety giver øget faglig opmærksomhed på eksisterende bekymringer.....	30
Ressourcer frem for problemer	31

<i>Fælles bekymringsprog – kvalificerede underretninger</i>	32
5.2 Styrket forældresamarbejde og -hjælp	33
En decentral autoritetsperson	34
Kompetenceløft i forældresamarbejdet	34
Socialfaglig supplerings skaber pædagogisk fokus	35
Kendskab til tilbud og muligheder i Socialforvaltningen.....	35
Et tidligt forebyggende rådgivningstilbud, der skaber positive resultater	36
Trygge og motiverede forældre.....	37
5.3 Brobygning, øget kendskab og forståelse	37
En mere realistisk opfattelse af Socialforvaltningen.....	38
Fortsat mangelfuld kommunikation fra Socialforvaltningen.....	38
Udfordringer ift. inddragelse af og arbejdsdeling mellem de tværfaglige ressourcepersoner	39
DEL 6: Opsummering på udviklingsprojektets implementering og umiddelbare resultater	40

Resume

I det følgende gives et kort resume af midtvejsevalueringen af det 2-årige udviklingsprojekt Socialrådgivere i daginstitutioner. Midtvejsevalueringen er gennemført af Mål- og rammekontoret for børn og familier i Socialforvaltningen.

Udviklingsprojektets formål er helt overordnet at styrke den tidlige indsats overfor børn og familier med sociale vanskeligheder. Udviklingsprojektets centrale aktivitet er at knytte socialrådgivere til en række daginstitutioner. Her skal de yde socialfaglig rådgivning og sparring til institutionspersonalet samt tilbyde rådgivningsforløb til forældre. Derudover skal de sikre brobygning mellem Socialforvaltningen og institutionerne.

Godt et år inde i projektet kan det konkluderes, at ordningen er fuldt implementeret: det pædagogiske personale og forældre benytter sig af ordningen og alt tyder på, at brugerne mindst talt er meget begejstrede for den nye ordning. Flere institutioner har fx taget SOS-metoden, som er en del af projektet, til sig.

Et centralt opnået resultat i projektperioden er, at der i daginstitutionerne nu er væsentligt tidligere opmærksomhed og handling på både store og små bekymringer for børn. Daginstitutionssocialrådgiverne har i en periode på otte måneder registreret 334 henvendelser på børn, hvor hovedparten af familierne i øvrigt er ukendte i Socialforvaltningen. Hovedparten af henvendelserne vurderes at have en socialfaglig relevans og har både omhandlet mindre alvorlige forhold så som bekymringer i forhold til forældrerollen (32 pct.), manglende struktur i familien (17 pct.), samt mere alvorlige forhold så som manglende omsorg for barnet (7 pct.), mange længerevarende, komplekse belastningsfaktorer i familien (6 pct.), mistanke om eller konstateret psykisk sygdom i familien (6 pct.) samt mistanke om vold eller seksuelle overgreb (6 pct.). Af de 334 henvendelser har daginstitutionssocialrådgiverne valgt at arbejde videre med de 226 sager. Til sammenligning er der i hele Socialforvaltningen ca. 4000 aktive sociale sager i aldersgruppen 0-18 år.

Ordningen har således skabt et rum, hvor bekymringer og mavefornemmelser i højere grad end før ekspliciteres og deles, hvilket medfører at Socialforvaltningen får mulighed for at sætte ind med forebyggende tiltag langt tidligere end det ellers ville være tilfældet. Daginstitutionssocialrådgiverens socialfaglige ekspertise kombineret med SOS-metoden sikrer, at bekymringerne afklares og at der handles relevant ift. problemernes karakter og alvorlighed. Endvidere støtter daginstitutionssocialrådgiveren institutionerne i at udarbejde underretninger til den lokale børnefamilieenhed, hvilket bl.a. har medført at sagsbehandlerne i undersøgelsesgruppen oplever, at næsten samtlige underretninger fra de deltagende institutioner er blevet væsentligt mere rettidige og relevante.

Et andet resultat, der er værd at nævne er, at institutionerne oplever, at deres samarbejde med forældre til børn, der vækker bekymring, er blevet markant styrket. Der er færre konflikter og forældrene tager i højere grad aktiv del i at finde løsninger på udfordringerne. Særligt i de svære sager har daginstitutionssocialrådgiverne fungeret som en vigtig tredjepart, hvilket giver pædagogerne ro til at fokusere på børnene.

Et væsentligt resultat i denne forbindelse er, at pædagoger og ledere generelt oplever en positiv forandring hos de familier, der, i kraft af udviklingsprojektet, enten har været i samtaleforløb med daginstitutionssoci-

alrådgiveren selv eller har modtaget et andet relevant forældrerådgivningstilbud fx De utrolige år. Det vurderes, at rådgivningsforløbene har afhjulpet en del familiers problemer i en sådan grad, at en sag i Socialforvaltningen har kunnet undgås.

I de sager, hvor støtte fra Socialforvaltningen er nødvendig, har daginstitutionssocialrådgiverne sikret en god brobygning mellem daginstitution, familie og Socialforvaltning. Således har Socialforvaltningen hurtigere og mere skånsomt kunne igangsætte sociale foranstaltninger til de børn og familier, som har et særligt støttebehov. I denne sammenhæng har sagsbehandlerne bl.a. oplevet, at de forældre, som har modtaget rådgivning fra daginstitutionssocialrådgiveren, generelt er mere motiverede til at samarbejde og modtage den fornødne hjælp.

Generelt er samarbejdet og den indbyrdes forståelse mellem Socialforvaltning og institutionerne blevet styrket. Dog oplever sidstnævnte, at det stadig halter med kommunikationen fra sagsbehandlerne til institutionen. Selv om daginstitutionssocialrådgiverne løbende har inddraget andre tværfaglige samarbejdspartner, vurderes det, at de fremadrettet kan gøre dette i endnu højere grad. Endvidere kan der være behov for en tydeligere opdeling mellem, hvilke opgaver daginstitutionssocialrådgiveren skal løfte, og hvilke opgaver andre tværfaglige ressourcepersoner skal løfte.

Alt i alt viser de foreløbige erfaringer fra udviklingsprojektet, at daginstitutionssocialrådgiverne er en stor støtte for pædagoger i forhold til at afklare bekymringer, anvise handlemuligheder samt støtte dem i forældresamarbejdet. Alle parter giver udtryk for, at de oplever, at børnene og deres familier hjælpes hurtigere og mere kvalificeret end tidligere, og at afstanden til Socialforvaltningen er blevet markant kortere. Det vurderes derfor, at udviklingsprojektet Socialrådgivere i daginstitutioner i høj grad har styrket kommunens tidlige og derved forebyggende indsats for udsatte 0-6-årige børn.

Del 1: Om projektet

I denne del beskrives først baggrunden for projektet, hvorefter projektets formål og forandringsteori præsenteres, dvs. projektets målgruppe og de grundlæggende antagelser, sammenhænge og definitioner, som projektets virkningsforståelse bygger på.

1.1 Indledning/problemfelt

Forskning viser, at mistrivsel, manglende forældreomsorg og adfærdsproblemer i den tidlige barndom markant øger risikoen for at blive socialt udsat i ungdommen og i voksenlivet. Det vurderes at ca. 10 procent af alle danske børn har tunge problemer som små.¹ Jo tidligere og mere relevant, der handles på begyndende vanskeligheder, jo lettere er det at afhjælpe disse inden de vokser sig store. Forholdet mellem det lille barn og forældrene er en af nøglerne til at give udsatte børn mellem 0 og 4 år en bedre start på tilværelsen. Arbejdet med at få forældrene til at forstå deres barn, med at give dem selvtillid som far og mor og med at lære dem at løse konflikter hensigtsmæssigt er således helt centralt, når kommunen skal hjælpe udsatte småbørn til en god start på livet².

Nogle familier med begyndende vanskeligheder henvender sig dog af den ene eller anden årsag ikke selv til Socialforvaltningen – heller ikke selv om det kan gøres anonymt. Her peger forskning³ på, at tværfagligt samarbejde og inddragelse af fagpersoner, der ser børnene i deres dagligdag, kan styrke den tidlige opsporing af udsatte børn. Det skyldes, at det ofte er disse samarbejdsparter, der først bliver opmærksomme på et barn eller en familie i begyndende vanskeligheder, og de skal have let og hurtig adgang til at drøfte tvivl, usikkerhed og deciderede bekymringer med Socialforvaltningen.

I Københavns Kommune eksisterer der en unik mulighed for at bygge det tidlige forebyggende samarbejde op omkring kommunens daginstitutioner på 0-6 års området. Dette skyldes at stort set alle københavnske børn mellem 1 og 6 går i daginstitution og det giver dermed Københavns kommune mulighed for at identificere og iværksætte tidlige forebyggende indsatser for de børn og familier, som af forskellige årsager måtte have særlige støttebehov.

Selvom Socialforvaltningen indgår i en række forskellige tværfaglige samarbejdsfora, så er hovedparten af de københavnske daginstitutionernes indgang til at få støtte og sparring fra Socialforvaltningen i praksis at sende en underretning til den lokale børnefamilieenhed. En undersøgelse foretaget af BUPL viser dog, at antallet af underretninger fra de Københavnske daginstitutioner er relativt lavt ift. nogle andre kommuner.⁴ Socialforvaltningens egne tal viser endvidere, at der sker et "boom" i underretningerne når børnene starter i skolen.

¹ Christensen, E. (2006): Opvækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats. Det nationale Forskningscenter for velfærd (06:04)

² Lausten, M. Mølholt, A., Hansen, H., Schmidt, L.H. og Aaqvist, M. (2010): Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse, delrapport 2. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (10:22)

³ Lausten, M. Mølholt, A., Hansen, H., Schmidt, L.H. og Aaqvist, M. (2010): Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse, delrapport 2. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (10:22)

⁴ Underretninger: Børns mistrivsel behandles vidt forskelligt www.bupl.dk 12. januar 2012

Der er generelt enighed om, at der er udfordringer på dette område, hvilket ikke mindst kommer til udtryk i en stor mediebevågenhed og et stort politisk fokus opmærksomhed.

En undersøgelse foretaget af SFI peger da også på, at der er et klart forbedringspotentiale i samarbejdet mellem institutioner og sagsbehandlere.⁵ Generelt må man dog konstatere, at hele samarbejdsaspektet mellem almenområdet og det sociale system i forskningsøjemed er forholdsvis underbelyst, hvilket giver anledning til en række mere eller mindre veldokumenterede antagelser og spekulationer om årsagen til det mangelfulde samarbejde – herunder de manglende underretninger. Nogle peger på, at det skyldes, at der i daginstitutionerne enten er berøringsangst, usikkerhed eller manglende viden om mulighederne i Socialforvaltningen. Altså at der i daginstitutionerne eksisterer en række mere eller mindre velbegrundede fordomme om Socialforvaltningen: *"De er for langsomme, der sker alligevel ikke noget eller de tvangs fjerner barnet."*

De manglende underretninger kan også være udtryk for, at institutionerne oplever, at der mangler nogle handlemuligheder, som i højere grad svarer til de reelle behov, som daginstitutionspersonalet oplever at have i deres møde med børn og familier, der vækker bekymring. Københavns kommune har et mål om, at alle børn i så vid udstrækning som muligt er inkluderet i almenområdet. Der er dog ikke evidens for, at det at sende en underretning til Socialforvaltningen, gør den enkelte daginstitution bedre i stand til fortsat at inkludere barnet i institutionen – herunder sikre, at barnet trives og udvikler sig alderssvarende.

For at sikre en succesfuld tidlig indsats for udsatte børn og familier er det således helt afgørende, at der skabes et tættere og mere helhedsorienteret samarbejde mellem Socialforvaltningen og de aktører, der ser børnene til dagligt. Derfor vedtog Borgerrepræsentation den 28. januar 2010, et udviklingsprojekt som skal knytte socialrådgivere til en række daginstitutioner. Udviklingsprojektet indgår som et delprojekt i Socialforvaltningens strategi for udviklingen af arbejdet med udsatte børn, unge og familier under fokusområdet *Tidlig indsats*. Endvidere understøtter det Socialudvalgets politiske pejlemærke *Flere børn og unge får en tidlig indsats*.

1.2 Formål

Projektets formål er helt overordnet at styrke den tidlige indsats overfor børn og familier med sociale vanskeligheder. På kort sigt er der en forventning om, at Daginstitutionssocialrådgiverne (DSR) kan være med til at bygge bro mellem to forskellige forvaltninger og herigennem øge den indbyrdes forståelse og indsigt i hinandens praksis. Dette vil ske gennem opbygning af klare arbejdsgange, hvor det er tydeligt hvem der gør hvad og hvornår. Et centralt element er, at DSRen skal tilbyde socialfaglig sparring og opfølgning på konkrete bekymringsager. Det forventes, at DSRne i denne forbindelse har en unik viden om det sociale område samt nogle særlige kompetencer, som daginstitutionerne kan drage nytte af bl.a. ift. afklaringer af sociale bekymringer, forældresamarbejde, udarbejdelse af underretninger, kendskab til relevante tilbud i kommunen mm. Projektets aktiviteter forventes dermed på kort sigt at være med til at skabe de organisatoriske rammer, som skal være til stede for at de langsigtede mål/effekter kan opnås.

Målene på kort sigt:

På kort sigt er det målet for projektet, at et styrket samarbejde mellem daginstitutioner og socialrådgivere skal sikre:

⁵ Ploug, N. (2007) Socialt udsatte børn – Identifikation, Viden og Handlemuligheder. SFI, 07:25,

- Et større kendskab til hinandens praksis og derved bedre samarbejde
- En bedre dialog mellem daginstitutionerne og børnefamilieenhederne
- En fælles forståelse af de fremtidige handlemuligheder
- En øget viden hos medarbejderne i daginstitutionerne om identifikation af udsatte børn
- En entydig indgang til SOF for daginstitutionerne, så de nemt kan inddrage børnefamilieenhederne ved en bekymring
- At SOF inddrages tidligere i processen, når en pædagog er bekymret for et barn

Målene på langt sigt/effekten:

De mål, som vi på langt sigt vil opnå med projektet, er:

- At der sker en tidligere identifikation af børn med sociale vanskeligheder i daginstitutionerne
- Og at der dermed kan igangsættes en hurtigere og mere målrettet indsats overfor barnet og barnets familie, så vi kan afhjælpe problemerne inden de vokser sig store.

De langsigtede mål vedrører på den ene side det, man kan kalde den en tidlig forebyggende indsats, dvs. en indsats *før* det er nødvendigt, at Socialforvaltningen sætter ind med foranstaltninger efter Servicelovens § 52, men hvor en samtale med en professionel eller et vejledningsforløb er nok til at familien bringes på ret kurs igen – fx et §11 vejledningsforløb i en af Socialforvaltningens forebyggende tilbud.⁶ Kan vi hjælpe børn og familier, der er i risiko for at blive udsatte, allerede på dette tidspunkt, er der større sandsynlighed for, at problemerne ikke udvikler sig til skade for barnet. På den anden side vedrører de langsigtede mål også de sager, hvor det *er* nødvendigt at sætte ind med foranstaltninger efter Servicelovens § 52. Kan vi sikre, at disse sager hurtigere og mere skånsomt bliver bragt over i Socialforvaltningen, forventes det, at hjælpen bliver væsentligt mere virksom (større effekt), idet foranstaltninger kan igangsættes på en måde, hvor familierne i højere grad oplever at have medbestemmelse og værdigheden i behold. Socialforvaltningen egne erfaringer med at arbejde med inddragende og løsningsfokuserede metoder viser, at måden sager opstartes på gør en forskel.

1.3 Projektets forandringsteori

I det følgende præsenteres projektets målgruppe og Forandringsteori. Forandringsteorien eller virkningsforståelsen viser sammenhængen mellem projektets aktiviteter, resultater og effekter, hvilket synliggør hvor og hvordan der i en evalueringssammenhæng kan opstilles konkrete resultatmål og effektindikatorer.

Projektets målgruppe

Projektets målgruppe "udsatte børn" omfatter alle daginstitutionsbørn, som vækker bekymring hos forældre og professionelle omkring barnet. Dermed indeholder målgruppen et kontinuum af bekymringsbørn gående fra de børn, som enten allerede har en sag i Socialforvaltningen eller som ifølge serviceloven skal modtage en social foranstaltning, til de børn, som vækker bekymring, men hvor barnet og familiens udfordringer (stadig) er så små, at de ikke vil udløse en forebyggende foranstaltning efter Servicelovens § 52.

Kritiske antagelser

For at forstå projektets virkningsforståelse er det vigtigt at definere de grundlæggende sociale mekanismer/kritiske antagelser, der binder projektets aktiviteter samt kort- og langsigtede målsætninger sammen. Denne præcisering er især vigtig, idet der er et ønske om at måle effekten af projektets indsats med brugen

⁶ Der skelnes således mellem tidlige forebyggende og forebyggende indsatser. Det er sidstnævnte, der gives efter Servicelovens § 52 og den kræver, at der først er foretaget en børnefaglig undersøgelse (§ 50 undersøgelse).

af konkrete indikatorer. Hvad menes der egentlig med tidlig identifikation af og målrettet indsats for udsatte børn? Er projektet fx lykkedes, når Socialforvaltningen får flere eller færre underretninger? Flere kan betyde, at man er blevet bedre til at identificere de udsatte børn, mens færre kan betyde, at man er blevet bedre til at hjælpe de udsatte børn inden for daginstitutionens egne rammer. I det følgende gennemgås kort projektets definition af tidlig identifikation og inklusion.

Projektets forståelse af tidlig identifikation

En undersøgelse gennemført af SFI peger på, at daginstitutionernes identifikation af udsatte børn ikke blot handler om den enkelte institution "spotter" og internt drøfter børn, der mistrives, men at identifikationen i høj grad knytter sig til pædagogernes samarbejde med eksterne samarbejdspartnere, særlig socialforvaltningen. Undersøgelsen peger i denne forbindelse på, at dette samarbejde af pædagogerne ofte opleves som besværligt og tungt. Endvidere har pædagogerne svært ved at begrebsliggøre og formidle deres viden om de socialt udsatte børn.⁷ Tidlig identifikation kræver således, at ikke bare at pædagogerne får øje på de udsatte børn. De skal også skabe den nødvendige meningsfulde tværfaglige opmærksomhed omkring det udsatte barn og dennes familie så tidligt (rettidigt), som muligt inden problemerne vokser sig store. Således vil et barn *ikke* være identificeret, hvis institutionen *ikke* har på kvalificerende vis har inddraget relevante ressourcepersoner, som – alt andet lige – formodes dels at kunne kvalificere bekymringsvurderingen og dels at kunne bidrage med relevante løsninger/indsatser.

Projektets forståelse af tidlig indsats

Tidlig indsats forstås derved som de tværfaglige forebyggende indsatser, som på baggrund af den tidlige identifikation, nødvendigvis må forsøges iværksat for barnet og barnets familie. Denne nødvendighed bygges først og fremmest på de fagprofessionelles skærpede underretningspligt samt Servicelovens bestemmelser. Derudover bygger nødvendigheden på dels en evidensbaseret og dels på en erfaringsbaseret viden, der fortæller os, at hvis der *ikke* handles, så er der meget stor sandsynlighed for, at problemerne på længere sigt vil medføre en lang række menneskelige, samfundsmæssige og økonomiske⁸ konsekvenser, som langt overstiger de omkostninger, der er ved tidligt at iværksætte den forebyggende indsats. Dermed indeholder udviklingsprojektets forandringsteori et stærkt præventivt sigte.

Det er i denne forbindelse vigtigt at påpege, at det at være god til at identificere udsatte børn ikke er det samme, som at være en god "fejlfinder". Projektets forståelse af en styrket tidlig identifikation og indsats kan fx ikke oversættes direkte til en målsætning om fx flere underretninger. Tidlig identifikation og indsats kan i lige så høj grad komme til udtryk ved, at pædagoger og andre professionelle i højere grad bliver opmærksomme på og får redskaber til at hjælpe de børn, som skal have ekstra støtte, så institutionerne fremadrettet kan arbejde mere **inkluderende med alle børn**.

Projektets forståelse af inklusion

Projektets forståelse af inklusion inspireres af Salamanca-erklæringen, som understreger, at alle børn har ret til aktiv deltagelse i de sociale arenaer, hvor livsmuligheder (sociale kompetencer mm.) fordeles⁹. I denne forståelse af inklusion ligger der en antagelse om, at en væsentlig forudsætning for at udsatte børn kan få

⁷ Bengtsson, T.T. (2007): *Pædagogers identifikation af socialt udsatte børn*. SFI - 12:2007.

⁸ Rambøll Management Consulting (2012): *Af rapportering til Socialministeriet – Analyse af de økonomiske konsekvenser på området for udsatte børn og unge*.

⁹ Salamanca-erklæringen - UNESCOs verdenskonference 1994

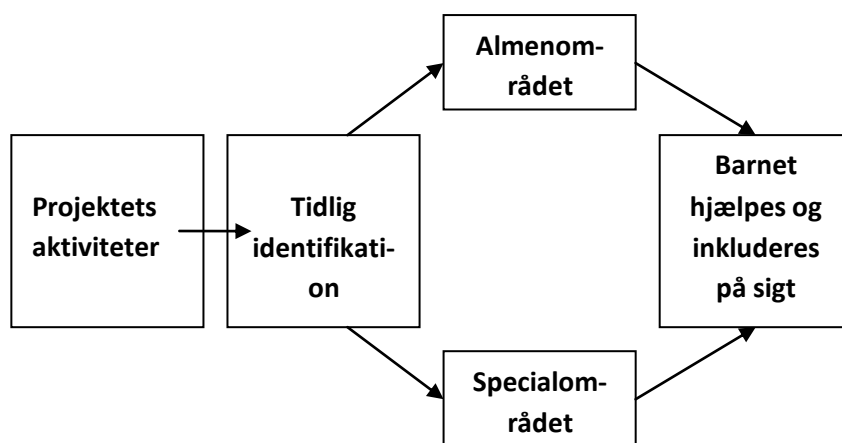
et godt voksenliv er, at de har haft mulighed for at tilegne sig en række nødvendige sociale, personlige og faglige kompetencer og færdigheder i daginstitution og skole. Et barn kan dog være havnet i så alvorlige problemer, at det for en tid ikke giver mening for barnet at fortsætte inden for almentilbuddets rammer. Simpelthen fordi barnets (akutte/særlige) behov bedre kan dækkes et andet sted. Inklusion handler dermed ikke kun om, at børnene kan rummes (være til stede) i daginstitutionen - dvs. inden for almenområdet -, men endnu vigtigere, at de udsatte børn er aktive deltagere i fællesskabet på lige fod med de øvrige børn. Inklusion skal med andre ord give mening i forhold til det enkelte barn og i forhold til dynamikken i børnegruppen.

En forudsætning for målgruppens inklusion er, at pædagoger, DSR og andre relevante ressourcepersoner samarbejder på tværs af faggrænserne og dermed laver en fælles inkluderende indsats. Således skabes betingelserne for at flere børn inkluderes i almenområdet – herunder at de børn, som i en kortere eller længere periode har behov for særlig støtte af Socialforvaltningen, i videst mulig udstrækning stadig er inkluderet i almenområdet.

Inklusion som effekt

Projektet anvender dermed en helhedsorienteret tilgang til inklusion, hvor inklusion forstås som en aktivitet/indsats og endvidere som både en kort og langsigtet effekt. Projektet socialrådgivere i daginstitutioner skal dermed ses som et forsøg på at skabe en helhedsorienteret, tværsektoriel og tværfaglig tilgang til arbejdet med udsatte børn og således modvirke, at opdelingen mellem kommunens almen- og specialområde bliver en ekskluderende mekanisme (se nedenstående forsimplede forandringsteori).

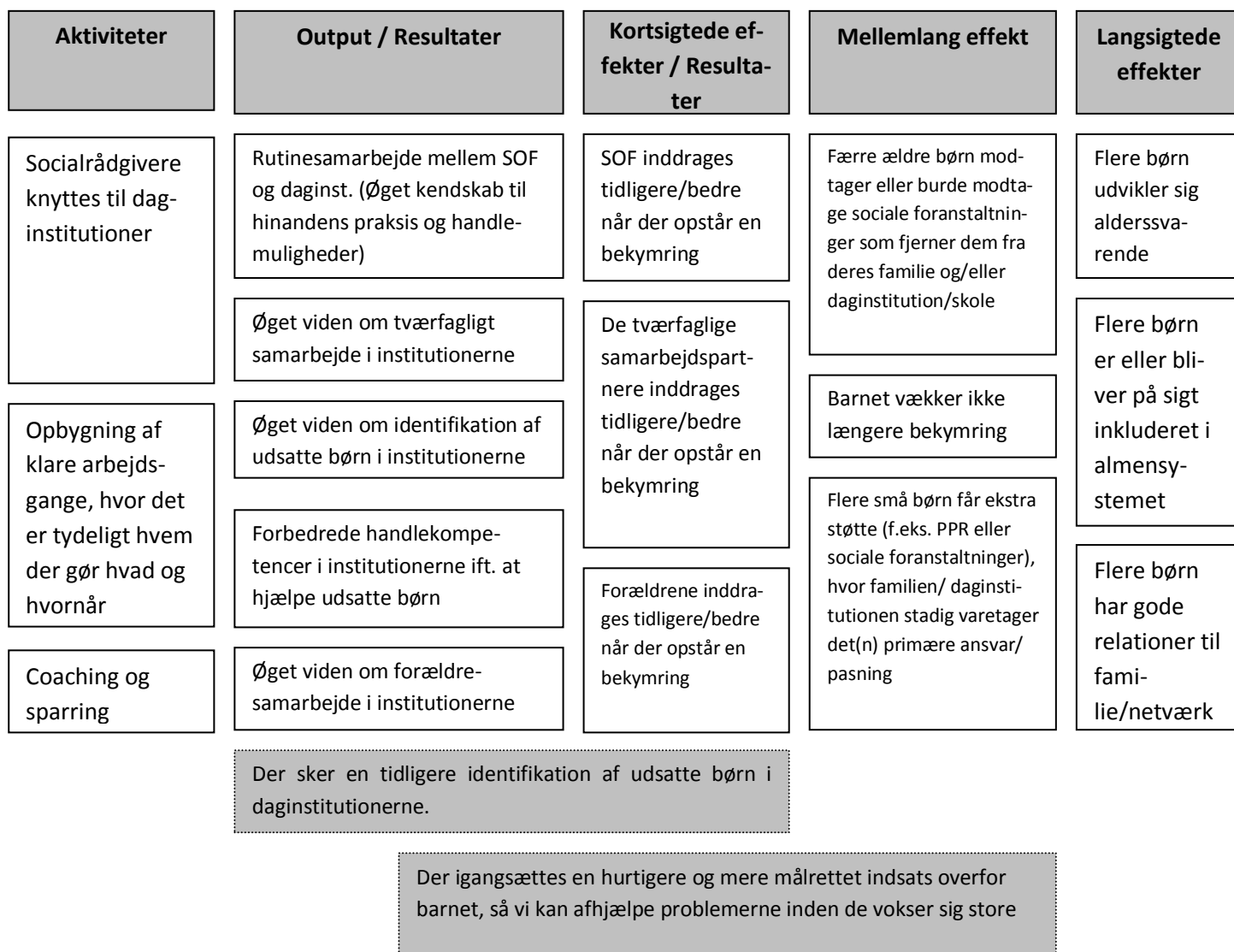
Figur 1: Forsimplet forandringsteori for inklusion i udviklingsprojektet socialrådgivere i daginstitutioner

Modellen illustrerer, at selvom DSR ikke nødvendigvis skal deltage i konkrete aktiviteter, som gør at daginstitutionerne bliver bedre til at arbejde inkluderende inden for deres egne rammer, så kan effekten af deres arbejde godt være, at der er flere børn på både kort og lang sigt bliver inkluderet inden for almenområdet. Dette ved bl.a. at give barnet og familien de rettidige, støttende foranstaltninger, der skal til for at barnet kan forblive i daginstitutionen og udvikle sig på en sådan måde, at barnet kan indgå i fællesskabet i daginstitutionen eller senere folkeskolen.

Ud fra de ønskede mål, begrebsafklaringer og de beskrevne aktiviteter i projektet præsenteres udviklingsprojektets Forandringsteori - dvs. virkningsforestillingen om, hvordan aktiviteterne skal føre til resultater på den korte bane og hvordan der dermed opnås den ønskede virkning/effekt på lang sigt.

Figur 2: Forandringsteori for udviklingsprojektet socialrådgivere i daginstitutioner

Som modellen illustrerer, så strækker de to langsigtede effektmål sig over flere/forskellige niveauer ift. førnævnte sammenhæng mellem tidlig identifikation/indsats og inklusion. Ved at opdele de overordnede effektmål i delmål og delprocesser tydeliggøres det hvor i forandringsteorien evalueringens indikatorer kan opsættes.

Del 2: Om evalueringen

I denne del beskrives projektets relativt omfattende evalueringsdesign. Det er politisk besluttet, at udviklingsprojektet skal gennemføres som et lodtrækningsforsøg (også kaldet et randomiseret effektstudie), hvilket er en meget omfattende og tidskrævende, men også meget præcis måde at måle effekter på. Det randomiserede effektstudie har således til formål at undersøge, hvilken effekt som projektets aktiviteter medfører og på denne måde kvalificere fremtidige styrings- og udviklingsmæssige beslutninger.

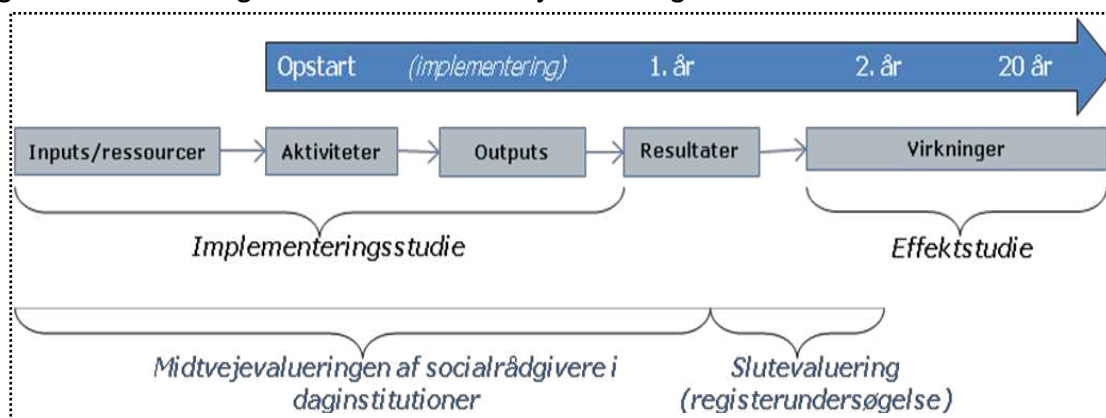
2.1 Midtvejsevaluering/implementeringsstudie

Nærværende er en **midtvejsevaluering** af det 2-årige udviklingsprojekt og vil af denne grund primært forholde sig til status på implementeringen af ordningen samt de umiddelbare resultater (output/resultater og delvist de kortsigtede effekter) her halvvejs i projektet. Baggrunden for at udarbejde en midtvejsevaluering er, at projektets finansiering udløber i udgangen af 2012, hvorfor det er nødvendigt at belyse de foreløbigt opnåede erfaringer og resultater. Dette skal give forvaltningen det bedste grundlag for at træffe en beslutning om og hvordan man vil videreføre ordningen. Socialforvaltningen vil foretage en afsluttende effektmåling primo 2013 og forventer senest i marts 2013, at have udarbejdet en afsluttende effektrapport.

Denne midtvejsevaluering vil derfor kun i meget begrænset omfang trække på deciderede effektdata fra det randomiserede effektstudie, men vil i langt overvejende grad være et implementeringsstudie med fokus på output og umiddelbare resultater. Udviklingsprojekter af denne art har normalt en forholdsvis lang opstartsperiode, hvilket erfaringsmæssigt medfører at den konkrete indsats først er fuldt ud implementeret efter ca. et år. De forventede effekter forventes dermed ikke at have en lineær udvikling og således vil man antageligvis heller ikke kunne observere "halvdelen" af effekten på nuværende tidspunkt. Dermed kan det diskuteres om den reelle baseline for effektmålingen ligger inden udviklingsprojektets opstart eller når indsatsen er fuldt implementeret.

Der skelnes således mellem *resultater* og *effekter*. *Resultater* henfører til de umiddelbare resultater, som opnås som følge af udviklingsprojektet og vil typisk være af organisatorisk karakter fx bedre samarbejde eller forbedrede handlekompetencer og vil endvidere være af mere kvalitativ karakter fx at en medarbejdergruppe oplever/erfarer, at noget fungerer bedre. *Effekterne* henfører til de konkrete virkninger for målgruppen – dvs. at de udsatte børn i daginstitutionerne får det bedre. Denne midtvejsevaluering vil primært fokusere på projektets umiddelbare resultater dvs. medarbejdernes erfaringer og oplevelser med den nye organiseringsform og dermed er midtvejsevalueringen ikke en effektevaluering.

Figur 3: Grafisk visning af nærværende midtvejsevalueringens fokusområder

2.2 Lodtrækningsforsøg

På det praktiske plan indebærer lodtrækningsforsøget, at der er blevet trukket lod om, hvilke daginstitutioner som skal deltage i projektet. Således er et antal daginstitutioner blevet udvalgt ud fra en række kriterier (fx belastningsgrad), hvorefter der er trukket lod om, hvilke institutioner der bliver tilbudt at få tilknyttet en socialrådgiver (interventionsgruppen). De institutioner, der ikke bliver udtrukket, fortsætter som hidtil (kontrolgruppen). Institutionernes praksis følges over 2 år, hvorefter det på en række indikatorer vurderes, om interventionen har haft en effekt i forhold til at skabe tidlig indsats og målrettet hjælp til udsatte børn. For at kunne foretage denne vurdering sammenholdes resultater/effekter i interventionsinstitutionerne til tilsvarende resultater/effekter i de institutioner, hvor der *ikke* sker en intervention. Herved kan effekten isoleres, idet interventionsgruppen og kontrolgruppen dermed vil være statistisk ens på nær det, at interventionsgruppen modtager støtte fra socialrådgivere. Dermed har vi et sikrere grundlag (evidens) for at beslutte, om det kan betale sig at udrulle projektets aktiviteter til hele kommunen (læs mere om lodtrækningsmetoden i metodebilaget)

Effektstudiet er således designet med henblik på at teste følgende hypotese om effekten af at knytte socialrådgivere til daginstitutioner sammenlignet med kommunens almindelige organisering:

Socialrådgiverstøtte i daginstitutioner er bedre end kommunens normale organisering til:

- at der sker en tidligere identifikation af børn med sociale vanskeligheder i daginstitutionerne
- Og at der dermed kan igangsættes en hurtigere og mere målrettet indsats overfor barnet, så vi kan afhjælpe problemerne inden de vokser sig store.

Begrænsninger i effektstudiet

Det er vigtigt at understrege, at det data, som effektstudiet bygger på, udelukkende består af Socialforvaltningens registerdata – fx antal nye sociale sager, alder ved sagens opstart samt type og varighed af evt. foranstaltning. Disse viser udelukkende den afledte eller sekundære effekt af indsatsen. En direkte måling og sammenligning af indsatsens effekt på børneniveau – fx ved at undersøge om der er målbare forskelle i børnenes udvikling, adfærd og/eller trivsel i de to grupper har ikke været mulig. Denne begrænsning skyldes bl.a. at hovedparten af DSRnes indsats består i anonym rådgivning, hvilket betyder, at det er umuligt at skelne mellem de børn og familier, som DSR har hjulpet og dem, som ikke har fået hjælp. Sammenlagt er der i interventionsgruppen og kontrolgruppen i omegnen af 10.000 børn, hvilket medfører, at en detaljeret kortlægning af ændringer i børnenes udvikling, adfærd og/eller trivsel under alle omstændigheder er udelukket. Det tætteste vi kommer herpå, er DSRnes løbende kvantitative vurdering af graden af bekymring i de sager de har valgt at gå ind i. Dette er af gode grunde kun foretaget på børn i interventionsgruppen, hvorfor vi ikke kan sammenligne disse tal med den kontrafaktiske situation - altså hvordan det ville være gået de samme børn, hvis de ikke havde fået indsatsen. Det tætteste, vi kan nå ift. at beskrive effekterne på mellem og lang sigt, er at skelne mellem de børn, som har været indskrevet i daginstitutioner i hhv. interventionsgruppen og kontrolgruppen og undersøge, om og hvordan de to grupper børn på sigt "dukker op" i Socialforvaltningens foranstaltningssystem (er der fx signifikant flere anbringelser i den ene gruppe?). Den fulde effekt vil givetvis først vise sig om 10-15 år, hvorfor en slutevaluering, hvori (det foreløbige) effektstudie indgår, tidligst kan ligge færdig i starten af 2013 (se metodebilag).

2.3 Datakilder

Dataindsamlingen til midtvejsevalueringen er foregået ultimo 2011/primo 2012, dvs. knap et år inde i projektet. I midtvejsevalueringen og i effektstudiet trækkes på en række forskellige datakilder:

- **Registerundersøgelse**, hvor Socialforvaltningens foranstaltningsregister sammenkøres med Børne- og ungdomsforvaltningens register over daginstitutionsbørn med henblik på at undersøge om der er forskelle/sker en udvikling i den måde Socialforvaltningen lærer om børn i hhv. interventions og kontrolgruppen på. Fx alder ved første kendskab, antal sager mm.
- **Spørgeskemaundersøgelse** blandt det pædagogiske personale. Der er foretaget en 0-punkts- og midtvejsmåling i både interventions- og kontrolgruppen. Pga. meget lav svarprocent i kontrolgruppen er det desværre kun resultaterne fra interventionsgruppen, der er anvendelige.
- **Aktivitetsregistreringer** som foretages af DSRne i alle henvendelsessager. Her registres bl.a. hvem der henvender sig, hvad sagen/bekymringen drejer sig om, hvor bekymret man er for barnets trivsel og udvikling på en skala fra 1-10 samt hvilke indsatser, der igangsættes.
- **Fokusgruppeinterview** foretaget blandt fire forskellige medarbejdergrupper. Ca. 5 interviewpersoner blev indkaldt til hvert fokusgruppeinterview, hvor enkelte interviews bærer præg af et forringet fremmøde. Det samlede interviewmateriale er blevet grundigt bearbejdet gennem transskriberinger, hvorefter et samlet interviewnotat med fremtrædende temaer blev udformet. Interviewnotatet dannede således baggrund for udformningen af den samlede evaluering. Følgende interviews blev gennemført:
 - 2 Interviews med pædagogiske ledere á ca. 2 timer (sammenlagt har 7 pædagogiske ledere deltaget)
 - 2 interviews med pædagoger á ca. 2 timer (sammenlagt har 6 pædagoger deltaget)
 - 2 interviews med socialrådgivere á ca. 2 timer (sammenlagt har 9 socialrådgivere deltaget)
 - 1 interview med sagsbehandlere á ca. 2 timer (sammenlagt har 3 sagsbehandlere deltaget)

Midtvejsevalueringen vil primært trække på de kvalitative datakilder dvs. fokusgruppeinterviewene og sekundært på semikvalitative datakilder dvs. spørgeskema og aktivitetsregistreringer. For at øge evalueringens validitet, er der i videst mulig udstrækning benyttet datatriangulering, hvilket vil sige, at der anvendes flere typer af datakilder til at undersøge og påvise det samme fænomen. I denne forbindelse har der været en stor varsomhed med at konkludere noget udelukkende på baggrund af de semikvantitative og ikke mindst kvantitative datakilder. Således er der fx dele af spørgeskemaundersøgelsen, som ikke indgår i evalueringen, idet der har været uoverensstemmelser mellem disse og de andre datakilder. For en mere detaljeret gennemgang af design af lodtrækningsforsøg samt beskrivelse af de forskellige datakilder (interviewguides, aktivitetsregistrerings- og spørgeskemaet) henvises til metodebilaget.

DEL 3: Projektets tilrettelæggelse

Et vigtigt men ofte overset element i tilrettelæggelsen af et effektstudie er at sikre indsatsens fidelitet. En høj fidelitet i dette projekt ville betyde, at alle DSRne giver præcis den samme indsats. Dette skal sikre, at den samlede/aggregerede effekt, der observeres, er fremkommet på samme måde dvs. skyldes den samme indsats og ikke skyldes alle mulige andre forhold. Af denne grund er der i udviklingsprojektet blevet lagt særlig vægt på at sikre en ensartethed i serviceniveau, aktiviteter og metoder. Der er dog ikke tale om en decideret programbaseret indsats med udførlige manualer. I det følgende gennemgås de vigtigste elementer i tilrettelæggelsen af projektet. Først beskrivelse DSRnes placering i Socialforvaltningen, samt hvor mange daginstitutioner, de hver især er tilknyttet. Dernæst beskrives DSRnes uddannelses-, erfarings- og kompetencemæssige profil. Endeligt beskrives projektets metode og samarbejdskoncept.

3.1 Organisering

Projektets økonomiske ramme gav mulighed for at ansætte i alt syv DSRe i tre områder (senere blev ordningen udvidet, og på nuværende tidspunkt er der ansat i alt 10 ½ DSRe i fem områder). DSRne er ligesom skolesocialrådgiverne organisatorisk placeret i undersøgelsesgruppen. Det er undersøgelsesgruppen, der modtager og behandler alle nye underretninger. Det er også her man laver § 50 undersøgelser, som iværksættes når der på baggrund af en underretning er grund til at antage, at barnets trivsel, udvikling og adfærd er truet. Det var bl.a. forventningen, at DSRnes placering i undersøgelsesgruppen ville bevirke, at DSRen ville få en indsigt i niveauet for, hvornår der startes en § 50 undersøgelse, hvilket de kunne bruge, når de skal rådgive institutioner til, om der skal sendes en underretning eller ej. Dermed bliver DSRen daginstitutionens direkte bindeled til Socialforvaltningen, hvilket giver de bedste betingelser for hurtig koordineret handling og meningsfuld feedback. Derudover sikrer placeringen i undersøgelsesgruppen, at DSR altid har adgang til faglig sparring. For at sikre sparring og vidensdeling i forhold til det konkrete udviklingsprojekt har alle DSRe har mindst én anden DSR som nær kollega og derudover afholdes der månedlige erfaringsudvekslingsmøder og supervision, hvor alle DSRne deltager. Selvom DSR således har en fast arbejdsplads i den lokale børnefamilieenhed, så bruges hovedparten af tiden i daginstitutionerne samt hjemme hos de familier, hvor forældrene får et anonymt samtaleforløb.

Antal daginstitutioner

I udvælgelsen af, hvilke daginstitutioner den enkelte DSR skulle tilknyttes, skulle der først og fremmest tages højde for, at udviklingsprojektet skulle gennemføres som et randomiseret effektstudie. Der blev således prioriteret, at alle DSRne skulle være tilknyttet nogenlunde det samme antal institutioner, med nogenlunde ens størrelse og social profil. Dette skulle være med til at sikre et nogenlunde ens serviceniveau. Fordi der var tale om afprøvning af en markant ny måde at samarbejde på mellem to forvaltninger, blev det besluttet, at et fornuftigt leje ville ligge på ca. 400 børn pr. DSR, hvilket svarer til 6-7 institutioner. I forhold til skolesocialrådgiverne er det ca. halvt så mange børn, men derimod mindst tre gange så mange arbejdspladser at skulle forholde sig til.

3.2 Daginstitutionssocialrådgivernes profil

I ansættelsesprocessen blev der lagt stor vægt på, at de nye DSR skulle have en særlig profil hvad angår uddannelse, kompetencer og erfaring.

Uddannelse

Først og fremmest har det været en forudsætning, at DSR har en socialfaglig uddannelse. De fleste er således enten uddannede socialrådgivere, socialpædagog eller lign. Derudover har alle suppleret op med enten en kandidatgrad fx i socialt arbejde og/eller en eller flere relevante efteruddannelser fx konfliktmægler, coach, terapeut mm.

Erfaring

Alle DSR har mange års erfaring med at arbejde med socialt udsatte børn. Det har endvidere været en helt afgørende forudsætning, at man har et solidt kendskab til den sociale lovgivning og erfaring med myndighedsarbejde indenfor udsatte børn og unge området. De fleste af DSRne har således arbejdet som sagsbehandlere. Derudover er der lagt vægt på at man har relevant erfaring fra det sociale børneområde – dvs. viden om og kendskab til forskellige typer rådgivnings- og behandlingstilbud.

Kompetencer

Da DSR skal fungere som brobygger mellem to forvaltninger og to fagkulturer, har der i ansættelsesprocessen endvidere i særlig grad blevet lagt vægt på, at man har kompetencer indenfor tværfagligt samarbejde og samtidig er en stærk formidler, der fx har erfaring i at undervise. Derudover har det været en forudsætning, at DSR har solid erfaring med systemisk eller narrativt socialt arbejde. Mange har erfaring med at arbejde med Signs of Safety og mange har ligeledes taget efteruddannelse i netop de systemiske og narrative metoder.

3.3 Projektets metode og samarbejdskoncept

Da projektet i høj grad er et udviklingsprojekt og fordi DSR dermed i en eller anden grad bevæger sig på ukendt grund, har man ikke på forhånd ville udarbejde en meget detaljeret manual for DSRnes arbejde. I stedet er der for det første blevet udvalgt en særlig social faglig metode, nemlig Signs of Safety (SOS) og for det andet blevet udviklet et samarbejdskoncept, som beskriver de overordnede linjer i DSRnes indsats i den enkelte institution.

Signs of Safety

Det er besluttet, at Signs of Safety (SOS) er den gennemgående metode, som alle DSRne skal bruge i rådgivning og sparring til institutionspersonale samt i forældresamarbejdet. Metoden benyttes i forvejen i Børnefamiliecenter København bl.a. i udformningen af diverse undersøgelses- og handleplansskemaer. Således benytter en meget stor del af DSRnes kollegaer sig i forvejen metoden. Inden projektet startede op blev der tilrettelagt et relativt omfangsrigt introduktionsforløb, hvor de nye medarbejdere, udover at skulle blive klare på deres funktion, ikke bare blev oplært i brugen af SOS-metoden, men også blev undervist i, hvordan de kunne videreformidle i metoden i daginstitutionerne.

Kort fortalt er SOS en løsningsfokuseret tilgang, som giver et systematisk overblik over de professionelle og forældres bekymringer for barnet, og over de positive ressourcer, der findes hos barnet, hos forældrene og i familiens netværk. Grundtanken er, at det udsatte barn i videst muligt omfang skal blive i sit miljø hjemme i familien, i daginstitutionen eller i skolen, så længe man kan skabe sikkerhed for barnets trivsel og udvikling. Derfor er Signs of Safety et redskab, som professionelle kan bruge til at foretage en kvalificeret og balanceret vurdering i svære børnesager. Samtidig giver Signs of Safety alle omkring barnet et fælles sprog – både de forskellige fagfolk og forældrene. Signs of Safety er også et effektivt redskab til at sætte mål og skabe fælles billeder af, hvornår indsatsen er lykkedes, og hvornår en sag kan lukkes.

Samarbejdskonceptet

Den helt centrale aktivitet i samarbejdskonceptet er faste samarbejds møder, som indebærer at DSRen kommer fast i daginstitutionen 1-2 gange om måneden. Her drøftes bekymringer for børn og der følges op på de børn, som der tidligere er blevet talt om. Derudover kan daginstitutionspersonale og forældre selv kontakte DSR ad hoc ved fx hastesager eller begyndende bekymrings sager. Hver daginstitution har således deres egen faste DSR.

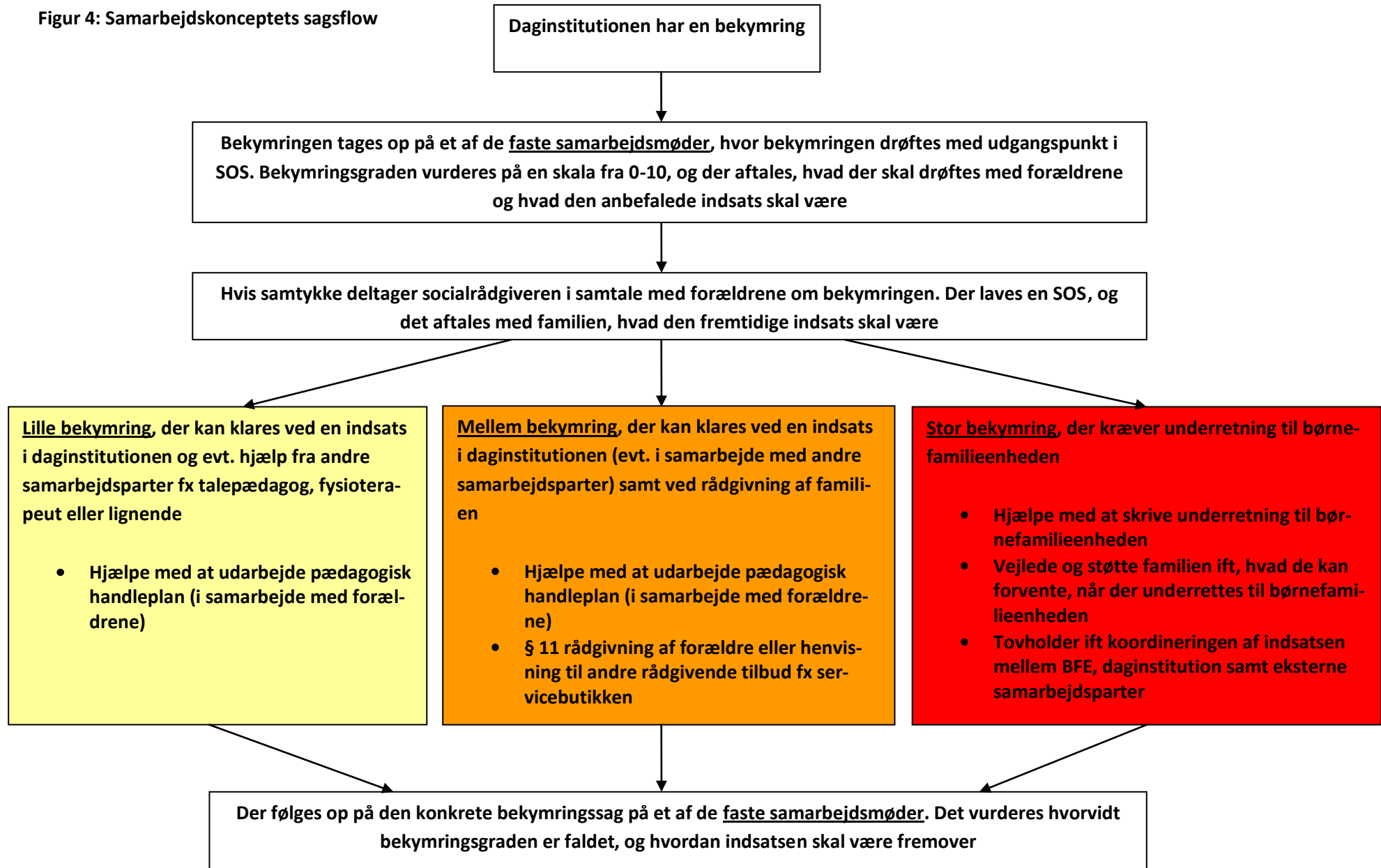
En anden vigtig del af DSRnes arbejde består i at fungere som vidensperson ift. arbejdet med børn og familier med sociale vanskeligheder. Dette indebærer bl.a. undervisning og sparring ift.: bekymringstegn, Det gode forældre-samarbejde, samt formidling om Socialforvaltningens arbejde. DSRne skal undervise institutionspersonalet i SOS-metoden og derudover formidle vigtig viden om den del af Socialforvaltningens arbejde, som berører institutionen fx hvad sker der når man sender en underretning osv.

DSR skal endvidere understøtte, at daginstitutionens viden bliver bragt i spil i kommende, nye og eksisterende børnesager. Fx i form af underretninger, udtalelser, mødeaktiviteter osv.

Endeligt består DSRs arbejde generelt i at sikre samarbejde, forståelse og kommunikation mellem parterne og således herigennem sikre, at den hjælp børn og familier får er koordineret og tilpasset de konkrete vanskeligheder, som er afdækket.

I samarbejdskonceptet er der udviklet et sagsflow, der beskriver hvordan bekymrings sager på det overordnede plan skal håndteres ved hhv. en stor, mellem og lille bekymring. Til at afklare bekymringsgraden i bekymrings sager skal DSR – udover deres specifikke viden om det sociale område samt den sociale lovgivning – konsekvent benytte sig af SOS-metoden. Metoden skal endvidere benyttes til at styre og systematisere dialogen med og mellem institutionspersonale og forældre. I figuren ses det, at DSRnes arbejde også består i at tilbyde såkaldte § 11 samtaleforløb til forældre. Rådgivningsforløbene er anonyme (dvs. at der ikke bliver registreret CPR-nummer) og har en varighed på 5-10 samtaler. Samtalerne kan delvist sidestilles med den rådgivning Socialforvaltningen tilbyder i familierådgivningen (se nedenstående figur 4).

Figur 4: Samarbejdskonceptets sagsflow

DEL 4: Status på projektets implementering og forankring

I denne del beskrives status på projektets implementering og forankring her godt et år inde i projektet. Først redegøres for, hvordan DSR er blevet introduceret i institutionerne, institutionernes kendskab til og brug ordningen herunder antallet af bekymringsager, som DSR involveres i. Derefter beskrives typen af sager, DSR har været involveret i, hvilket giver os et foreløbigt billede af ordningens målgruppe. I del 5 beskrives de foreløbige resultater, som udviklingsprojektet har skabt.

4.1 Implementering af socialrådgiveren i daginstitutionerne

En grundforudsætning for, at projektet kan få de ønskede effekter, er, at DSR-ordningen implementeres i de enkelte institutioner. Det er derfor relevant at undersøge, om kendskabet til ordningen bliver udbredt til forældre og personale i de pågældende institutioner, om disse anvender ordningen og hvordan samarbejdet mellem DSR og personale og forældre i institutionerne fungerer.

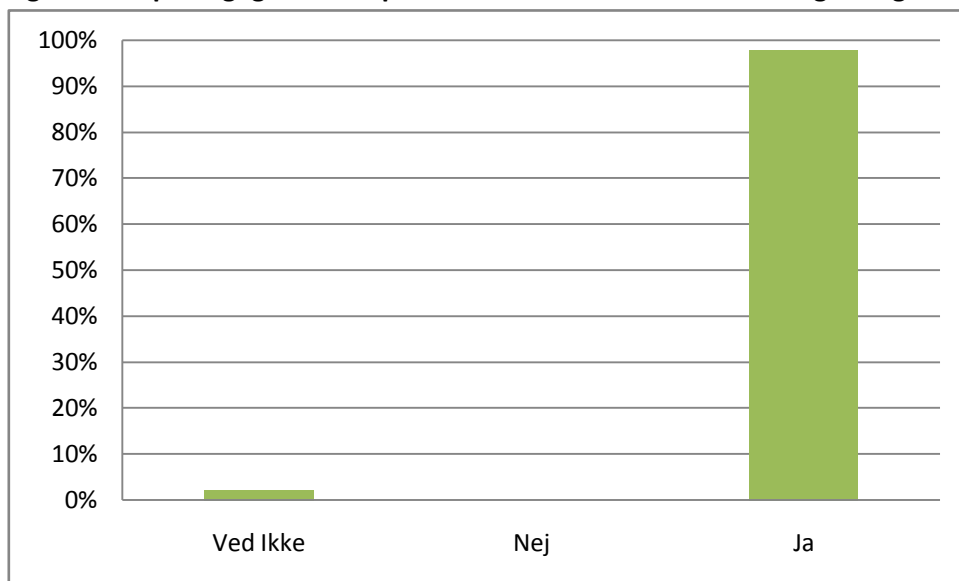
Introduktion af daginstitutionssocialrådgiveren i daginstitutionerne

Der er forskel på, hvordan den enkelte institution har valgt at introducere og sprede kendskabet om DSR-ordningen. DSREN er blevet introduceret gennem foldere (på seks forskellige sprog), opslag på tavle i institutionen, på personalemøder og forældremøder eller i en kombination af disse fire introduktionsmuligheder.

Uanset hvilken metode, der er anvendt til at introducere DSR i institutionen med, oplever alle parterne, at introduktionen er vigtig for det videre samarbejde i institutionen. Det er vigtigt, at både pædagoger og forældre er bekendt med DSREns eksistens og funktion. Generelt oplever pædagoger og ledere, at det personlige møde er langt mere befordrende for et fremtidigt samarbejde end et skriftligt oplæg eller en folder om ordningen. Mange institutioner har inviteret DSR ud til personalemøder, hvor denne har fortalt om sit arbejde og oftest også om SOS-metoden. Nogle af institutionerne har inviteret DSR med på forældremøder for at oplyse institutionens brugere om ordningen, og om hvordan forældrene kan komme i kontakt med denne, hvis de ønsker at drøfte sager med DSREN uden om institutionen. Interviewene viser dog, at når DSREN kontaktes af forældre, sker det som oftest på opfordring fra institutionen.

Ud fra spørgeskemaundersøgelsen ses det, at kendskabet til ordningen er stort blandt personalet i institutionerne. Kun i en enkelt besvarelse er der tvivl om, hvorvidt ordningen eksisterer på den pågældende pædagogs arbejdsplads. De resterende respondenter er alle bekendt med, at ordningen er på deres institution (se figur 5). En grundforudsætning for at DSREne bliver anvendt er dermed til stede, da det pædagogiske personale i institutionerne kender til ordningen.

Figur 5: Det pædagogiske frontpersonales kendskab til DSR-ordningen i egen institution

Kilde: Spørgeskema til frontpersonalet

Sammenhæng mellem daginstitutionssocialrådgiverens synlighed og mængden af henvendelser

DSRen kommer fast i hver institution ca. 1-2 gange om måneden alt efter ønske og behov. Herudover kan institutionen altid kontakte DSRen over telefon. Interviewene tyder på, at der er stor forskel på, hvor hyppigt institutionerne gør brug af ordningen. Ligeledes viser de, at der er en direkte sammenhæng mellem tilgængelighed, personligt kendskab til DSRen samt kontinuitet i kontakten og mængden af sager i de enkelte institutioner.

Pædagoger og ledere oplever, at ordningen har skabt kontinuitet i kraft af, at DSR kommer fast i institutionen, og at der derfor er aftalt faste møder, hvor bekymringsbørn drøftes. Således bliver pædagogerne taget ud af hverdagen og tvinges til at sætte fokus på eventuelle bekymringer, hvilket skaber større motivation i det daglige vedholdende arbejde med børnene. DSR-ordningen 'holder pædagogerne til ilden' i højere grad end, hvis denne ikke eksisterede.

Endvidere oplever pædagoger og ledere, at DSRne er tilgængelig. De kan altid ringe til denne med en akut bekymring eller umiddelbar drøftelse. Pædagoger og ledere lægger især vægt på, at DSRne er meget pligt-opfyldende; tager telefonen, ringer tilbage og overholder aftaler. DSRen opleves derfor som trofast i sit arbejde, hvilket giver pædagoger og ledere stor tillid til DSRen og dennes beslutninger, råd og vejledninger.

Flere pædagoger og ledere fortæller i fokusgruppeinterviewene, at "deres" DSR er blevet en del af institutionen. Denne er blevet et velkendt ansigt i institutionen i kraft af de jævnlige besøg, der foretages i den enkelte institution. Det personlige kendskab, der er skabt, bevirker, at hverken ledere eller pædagoger er bange for at "bringe en bekymring op" til drøftelse med DSRen eller at ringe til denne med en forespørgsel.

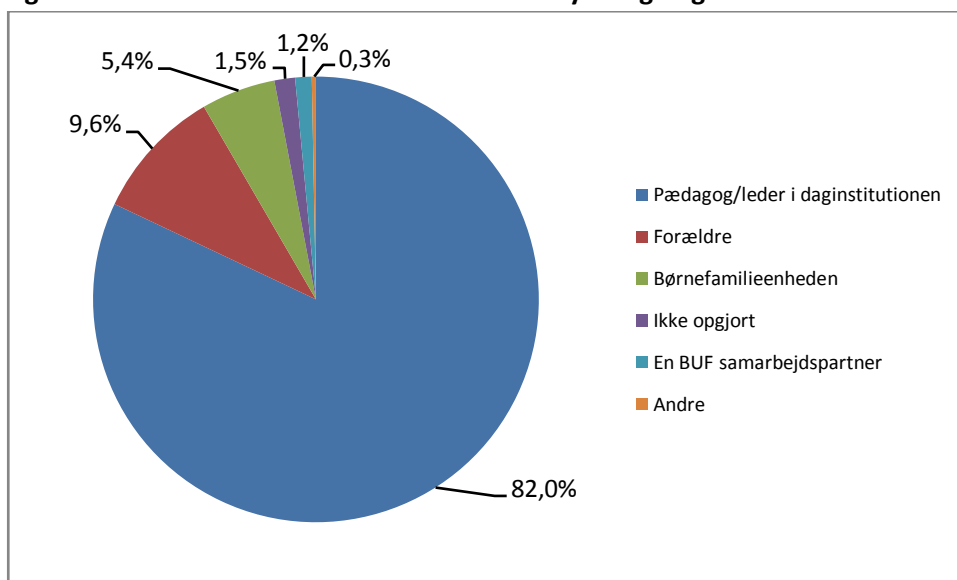
Spørgeskemaundersøgelsen viser samtidig, at 88 pct. af respondenterne har drøftet bekymringer om børn med DSR. Dette stemmer godt overens med den holdning, der tilkendegives i interviewene, hvor der for-

tælles om, hvorvidt ordningen benyttes. I de resterende 12 pct. af tilfældene kan der enten være tale om, at der reelt ikke er bekymringer for børn hos de pågældende medarbejdere eller at der ikke er afsat tid til samarbejdet mellem DSRen og institutionens personale. Iforhold til sidstnævnte fortæller DSRne, at ledelsens velvilje er altafgørende for, at DSRens arbejde bliver en succes i institutionen. Hvis lederen i institutionen ikke vil samarbejde med DSRen og derfor prioriterer, at pædagogerne i den pågældende institution ikke skal bruge tid på møder med DSRen, kan der ikke eksistere et samarbejde. Interviewene viser, at der kun i enkelte tilfælde er institutioner, hvor DSRen slet ikke har fået adgang til at gøre sit arbejde. I disse tilfælde oplever DSRen, at lederen af institutionen mener, at der enten ikke er tid til at pædagoger skal drøfte bekymringsbørn med DSRen, eller at der ikke er bekymringsbørn i den enkelte institution. I disse tilfælde lykkes det enten ikke at komme ind og arbejde med børnene i institutionen, eller også er der gået op til et halvt år, før der er skabt relationer og dermed adgang til institutionen.

4.2 Hvem og hvor mange henvender sig til daginstitutionssocialrådgiveren?

DSRne har i perioden 1. juni 2011 til 1. februar 2012 – dvs. otte mdr. – registreret 334 henvendelser på børn. Heraf har DSRne valgt at gå videre med de 226 sager.^{10 11} I 82 procent af henvendelser bliver DSRne bekendt med bekymringssagerne gennem medarbejderne i den pågældende daginstitution (figur 6). Den næststørste kilde til bekymringssagerne er forældre til børn i institutionen. Institutionspersonalet og forældre til børn i institutionen udgør tilsammen mere end 91 pct. af kilderne til de bekymringssager, der er registreret af DSRne i perioden. De to grupper har med indførelsen af DSR-ordningen dermed fået en ny og mere synlig indgang til, hvor de kan aflevere deres bekymringer.

Figur 6: DSRnes kilder til henvendelser om bekymringssager

Kilde: DSRnes aktivitetsopgørelse

Størsteparten af de resterende registrerede henvendelser kommer fra forvaltningens egne Børnefamilieenheder eller fra BUF samarbejdspartnere.

¹⁰ DSRne er først begyndt at registrere deres aktiviteter et halvt år inde i processen (1. juni er første registrering), så det må formodes, at de har modtaget endnu flere henvendelser end angivet.

¹¹ Til sammenligning er der i hele Socialforvaltningen ca. 5000 aktive sociale sager i aldersgruppen 0-18 år.

Det tyder på, at det pædagogiske personale selv oplever, at DSRen er en af de mest brugbare tværfaglige samarbejdspartner. I spørgeskemaundersøgelsen angiver det pædagogiske personale således selv, at de i vid udstrækning anvender DSRnes kompetencer. På spørgsmålet om, hvor institutionernes personale henter den tværfaglige sparring, som de har brug for i forhold til at kunne støtte udsatte børn, svarer 79 pct. af disse, at DSRen er en af tre primære tværfaglige sparringspartnere, de først anvender i deres arbejde (se figur 7). DSR er dermed den samarbejdspartner, flest af det pædagogiske frontpersonale nævner som en af tre primære tværfaglige sparringspartnere efterfulgt af PPR og tale-/hørepedagogen. Dette understreger, at der er kendskab til ordningen i institutionerne og at denne anvendes i stor udstrækning.

Figur 7: Frontpersonalets 3 primære tværfaglige samarbejdspartnere

<i>Interventionsgruppen</i>	Leder, afdelingsleder, souschef, konstitueret leder eller stedfortræder	Stuepædagog	I alt
Hos Daginstitutionssocialrådgiveren	81%	78%	79%
Hos PPR	62%	41%	47%
Hos Tale- og hørepædagogen	45%	38%	40%
Hos Den pædagogiske konsulent	38%	24%	28%
Hos Støttepædagogen	11%	21%	18%
Hos Inklusionskonsulenten	17%	10%	12%
Hos Fysioterapeuten eller sundhedsplejersken	13%	10%	11%
Hos "Den tværfaglige gruppe"	11%	6%	8%
Ingen	0%	2%	2%
Ved ikke	0%	9%	6%

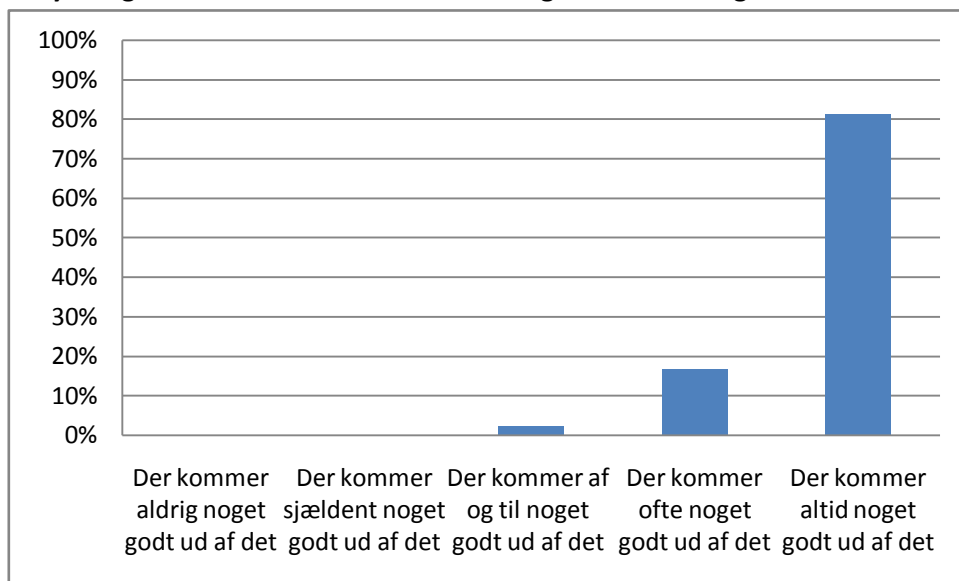
Kilde: Spørgeskema til frontpersonalet

Note: Frontpersonalet blev i spørgeskemaet spurgt til: Hvor er de første tre steder du henter den tværfaglige sparring, som du har brug for i forhold til at kunne støtte udsatte børn? Ikke alle har angivet tre svar, hvilket resulterer i, at den samlede svarprocent ikke bliver 300 pct.

Høj tilfredshed med DSR-ordningen blandt det pædagogiske personale

Hovedparten af de adspurgte i spørgeskemaundersøgelsen anfører, at der *ofte* eller *altid* kommer noget godt ud af at drøfte bekymringer eller undren over børn med daginstitutionsrådgiveren. Kun 2 pct. har anført i deres besvarelser, at der *af og til* kommer noget godt ud af samarbejdet med DSR (se figur 8).

Figur 8: Det pædagogiske frontpersonales opfattelse af, hvor ofte der kommer noget godt ud af at drøfte bekymringer eller undren over børn med daginstitutionsrådgiveren

Kilde: Spørgeskema til frontpersonalet

Godt 80 pct. af respondenterne har angivet at der *altid* kommer noget godt ud af samarbejdet med DSR, hvilket leder til den konklusion, at det pædagogiske personale, der har været i kontakt med DSRen er ganske godt tilfredse med samarbejdet. Derudover må pædagogernes oplevelse af "succesraten" – alt andet lige - pege på, at DSRnes indsats kommer børnene til gode.

4.3 Målgruppe

I det følgende redegøres for antallet og typen af de bekymringshenvendelser, som DSR har arbejdet med i projektets løbetid. Herunder beskrives, hvilke indsatser og aktiviteter der efterfølgende er blevet iværksat.

Hvilke børn?

De registrerede henvendelser fordeler sig med ca. 40 pct. på piger og 60 pct. på drenge. Aldersmæssigt er hele målgruppen af de 0-6 årige repræsenteret i henvendelserne, dog med en signifikant overvægt af 2-årige (figur 9). At 0- og 6-årige er underrepræsenterede kan skyldes, at mange børn først starter i daginstitutionen tæt på deres 1 års fødselsdag og at de fleste endvidere starter i SFO/skole inden de fylder 6. Det vurderes dog, at den kendsgerning, at alle aldersgrupperne er registreret i DSRnes aktiviteter må betyde, at det både er vuggestuer, børnehaver og integrerede institutioner, der har gavn af ordningen.

Figur 9: Henvendelser til DSR i projektperioden fordelt på alder og køn

	Alder								
	0	1	2	3	4	5	6	IO	I alt
Drenge	0	26	52	31	37	45	7	3	201
Piger	2	11	39	28	24	23	4	0	131
IO	0	0	0	0	0	0	0	2	2
I alt	2	37	91	59	61	68	11	5	334

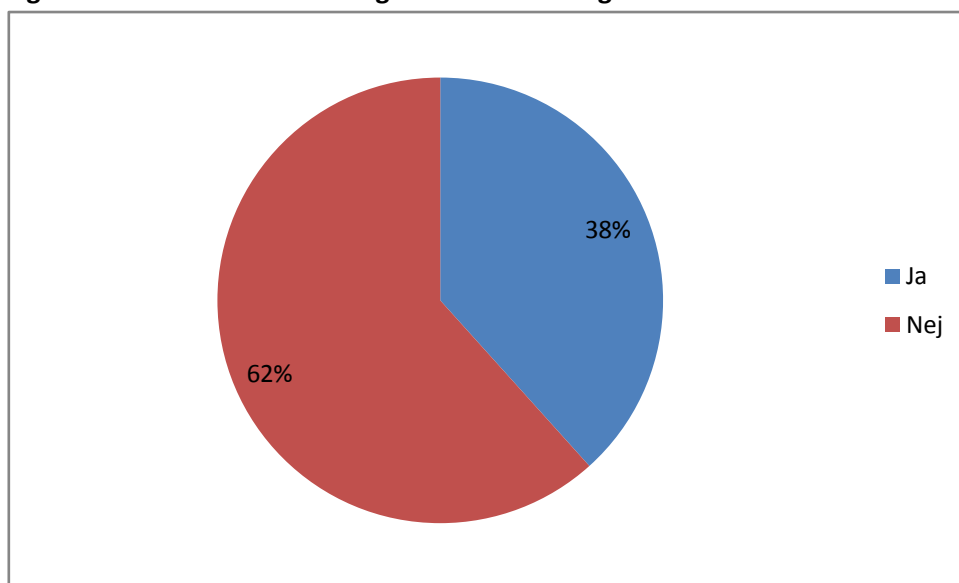
Note: IO er ikke oplyst

Kilde: DSRnes aktivitetsopgørelse

Forskning peger på, at børn med anden etnisk baggrund end dansk har større risiko for at være udsat.¹² Det er dog ikke muligt, at se hvor mange af sagerne, der har involverede disse børn. I fokusgruppeinterviewene antydes det, at forældre med anden etnisk baggrund (fra ikke vestlige lande) ofte er mere skeptiske over for Socialforvaltningen, hvorfor de interviewede pædagoger og ledere oplever, at de ikke i lige så høj grad henvender sig til DSRne.

Det fremgår af DSRnes aktivitetsregistreringer, at en stor del af de 334 henvendelser på børn, drejer sig om børn, der før henvendelsen ikke har en børnesag i forvaltningen (se figur 10).

Figur 10: Har barnet haft en sag i socialforvaltningen inden henvendelsen om bekymring til DSRen?

Note: Data omfatter kun de svar, hvor det er kendt om det pågældende barn har en sag eller ej. I halvdelen af tilfældene ved en henvendelse til DSRen er det ikke oplyst om barnet har en social sag eller ej. Det antages derfor, at hele populationen fordeler sig som i de tilfælde, hvor det er oplyst.

Kilde: DSRnes aktivitetsopgørelse

Hvis data renses for de tilfælde, hvor det ikke er oplyst om det enkelte barn har en sag i forvaltningen eller ej, er der i over 60 pct. af henvendelserne tale om en helt ny sag for Socialforvaltningen. Dette indikerer, projektets formål om tidlig identifikation og indsats til dels er opnået.

Hvilke typer bekymringer er der tale om?

Aktivitetsregistreringerne viser, at i 45 pct. af de henvendelsessager, som DSR vælger at gå ind i, er det barnets adfærd og trivsel i daginstitutionen, der er en af årsagerne til bekymring. Bekymringer i forhold til forælderrollen og manglende struktur i familien med hhv. 32 og 17 procent, som den anden og tredje hyppigste årsag, tegner et billede af, at der er et omfattende behov for socialfaglige kompetencer ift. arbejdet med bekymrende forhold i børnenes familier (se figur 11).

¹² Christensen, E. (2006): Opvækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats. Det nationale Forskningscenter for velfærd (06:04)

Figur 11: Årsager til henvendelse om bekymringer?

Årsag	
Barnets adfærd og trivsel i daginstitutionen	45%
Forælderrollen	32%
Manglende struktur i familien	17%
Ikke-aldersvarende udvikling hos barnet	16%
Skilsmisse	8%
Manglende omsorg for barnet	7%
Mange langvarende, komplekse belastningsfaktorer i familien	6%
Mistanke om eller konstateret psykisk sygdom i familien	6%
Mistanke om vold eller seksuelle overgreb	6%
Økonomiske problemer i familien	4%
Bekymrende boligforhold/boligsituation	3%
Mistanke om eller konstateret alkohol- eller stofmisbrug fra forældrenes side	2%
Pludselig opstået krise i familien	2%
Fraværende/Ustabil fremmøde i institutionen	1%
Andet	9%

Kilde: DSRnes aktivitetsopgørelse

Note: Der kan være flere årsager til en henvendelse om bekymring for et barn, hvorfor ovenstående tabel ikke kan aggregeres til 100 pct.

Socialt arbejde i familier må alt andet lige siges at ligge et godt stykke uden for daginstitutionernes kerneopgave, så DSR har sin berettigelse i det daglige arbejde med bekymringer om disse børn. Derudover er der også en række mere alvorlige årsager, som i meget høj grad ligger indenfor DSRens kompetenceområde at arbejde med fx manglende omsorg for barnet (7 %), mange langvarende, komplekse belastningsfaktorer i familien (6 %), mistanke om eller konstateret psykisk sygdom i familien (6 %) samt mistanke om vold eller seksuelle overgreb (6 %).

Igangsatte indsatser

Aktivitetsregistreringerne viser, at i 226 ud af 334 af de registrerede henvendelser, er bekymringen af en sådan karakter at DSR vælger at arbejde videre med sagen efter første henvendelse. Der kan være flere årsager til, at der ikke arbejdes videre med de resterende 108 sager. Desværre er der i langt størstedelen af registreringerne hos DSR ikke angivet en grund til, hvorfor sagen lukkes, men det må formodes, at DSR har vurderet, at der ikke har været belæg for bekymringen i den enkelte sag. I enkelte sager har DSR vurderet, at årsagen til bekymring har været af en sådan karakter, at der efterfølgende er sendt en underretning til Børnefamilieenhederne, hvorefter sagen er blevet lukket hos DSR. I andre tilfælde er barnet blevet flyttet fysisk til en anden institution eller en anden kommune.

I de sager, som DSR vælger at gå ind i, får vi et billede af meget forskellige forløb. Ifølge DSRne er der stor forskel på, hvor mange samtaler DSRen tager med det pædagogiske personale om det enkelte bekymringsbarn. Ifølge interviewene tager nogle DSR kun hvert barn op en enkelt gang, hvorimod en DSR i et enkelt tilfælde har haft 8 samtaler om det samme barn. På samme måde er der også stor variation i, hvor lange forløb det enkelte forældrepar har med DSRen. Nogle DSRer har omkring 5 samtaler per familie, mens andre

har omkring 10 samtaler per familie, en enkelt har 10-20 samtaler per familie. I gennemsnit har de interviewede DSRe omkring ca. 8 samtaler per familie.

Aktivitetsregistreringerne viser, at DSRe i hovedparten af de henvendelsessager, som DSRe vælger at gå ind i, er med til at sætte en tidlig forebyggende indsats i gang overfor det enkelte barn og dennes familie. DSRe benytter sig her af en række af de værktøjer, de har i deres besiddelse fx udarbejdelse af pædagogisk handleplaner, netværksmøde, vejledning i forælderrollen, henvisninger til andre tilbud osv. (se figur 12)

Figur 12: Daginstitutionsocialrådgiverens igangsatte indsatser på baggrund af henvendelse om bekymring

Igangsatte indsatser	
Udarbejdet pædagogisk handleplan/konkret aftale for den pædagogiske indsats i daginstitutionen	40%
§ 11 rådgivningssamtaler	26%
Afholdelse af netværksmøde el.lign.	25%
Inddraget andre BUF samarbejdspartnere som fx tale-høre pædagog, pædagogisk konsulent, PPR psykolog, fysioterapeut, inklusionskoordinator, støttepædagog el.lign.	20%
Møde med forældre og institution	16%
Underretning til børnefamilieenheden	13%
Henvist til andre tilbud som fx jobcenteret, Socialcenter København, "De drikker derhjemme" el.lign.	8%
Mægling ift samarbejdsproblemer ml. forældrene og kommunen (fx daginstitutionen, andre BUF instanser, børnefamilieenheden eller andre kommunale instanser)	2%
Brobygning til skole	1%
Andet	11%

Kilde: DSRe's aktivitetsopgørelse

Note: Den igangsatte indsats er noteret for hver ny registrering der er foretaget på barnet

Det er Socialforvaltningens vurdering, at disse tidlige forebyggende indsatser, kan føre til en forbedring i barnets forhold og dermed til, at en underretning helt afværges og en deraf mulig foranstaltning for barnet kan undgås. Selvom der stadig er begrænset forskningsbaseret viden om effekterne af disse typer indsatser, så peger de få, der er lavet, fx effektstudiet af det evidensbaserede forældreprogram De utrolige år¹³, i samme retning. Dette kan være en af forklaringerne på, at der kun i 13 pct. af de registrerede tilfælde er endt i, at der er sendt en underretning. Det er dog endnu ikke muligt at konkludere ud fra registerdata, om der er en signifikant stigning eller fald i antallet af underretninger i interventionsgruppen.

På trods af projektets korte løbetid og dermed den (i metodeafsnittet) nævnte begrænsning i effektmåling i registerdata, viser DSRe's aktivitetsopgørelser, at der ydes en tidlig socialfaglig indsats mod børnene og deres forældre. Ordningen formodes derfor at ville få de ønskede langsigtede effekter, hvilket forhåbentligt afspejler sig i en senere effektevaluering af projektet.

¹³ Rambøll Management Consulting (2011): Evaluering af de utrolige år – Slutrapport.

DEL 5: Projektets umiddelbare resultater

I kraft af DSRnes hyppige besøg i de deltagende daginstitutioner, hvor de har fungeret som sparringspartnere for pædagoger og ledere samt rådgivningstilbud for forældre, har projektet åbnet op for en række nye muligheder for det tidlige forebyggende samarbejde om børn og familier med begyndende sociale vanskeligheder. Et væsentligt resultat i denne forbindelse er, at institutionerne oplever, at DSR funktionen har skabt flere og mere relevante muligheder for at inddrage Socialforvaltningen til at afklare og handle på både små og store bekymringer for børnene og deres familier. I denne del beskrives dette og de mange andre umiddelbare resultater ved at knytte socialrådgivere til daginstitutioner. I denne del forsøges det at lave en logisk opdeling af de mange foreløbige resultater i de følgende tre kapitler: *En styrket tidlig opmærksomhed og indsats, Styrket forældresamarbejde og -hjælp samt Brobygning, øget kendskab og forståelse.*

5.1 En styrket tidlig opmærksomhed og indsats

I dette kapitel beskrives, hvordan DSRens fysiske tilstedeværelse i institutionerne medfører, at især pædagoger i langt højere grad deler og handler på deres bekymringer inden evt. problemer vokser sig store. Små problemer bliver afhjulpet af DSRen i samarbejde med familie, institution, relevante fagpersoner og anonyme rådgivningstilbud og når derfor aldrig at blive til en sag i Socialforvaltningen. Alvorlige problemer bliver hurtigere bragt over i Socialforvaltningen mhp. at opstarte en § 50 undersøgelse. Endvidere beskrives, hvilken rolle DSRnes faglige profil, viden og ikke mindst deres brug af SOS-metoden har haft i skabelsen af dette resultat.

Tidligere opmærksomhed og handling på bekymringer

Alle interviewpersoner har oplevet, at DSRens arbejde i høj grad har resulteret i, at der i institutionerne bliver handlet mere og hurtigere på bekymringer. DSRne har generelt været meget opsøgende i deres opsporing af bekymringsager og har således igen og igen opfordret institutionspersonalet til at dele selv de mindste bekymringer med DSRen. Flere pædagoger og ledere beretter således om, hvordan de oplever, at bekymringer om børn og familier drøftes med DSRen meget tidligt – fordi muligheden er der. Selv ved mindre bekymringer kan institutionen nu få en socialfaglig vurdering, processtøtte og generel sparring fra en socialrådgiver uden at skulle starte med at sende en underretning. Pædagogerne fortæller, hvordan de tidligere ikke ville have kontaktet andre ressourcepersoner med nogle af de mindre bekymringer, som de har snakket med DSRen om, da de oplevede at problematikken ville være for lille til at tage den videre.

Ledere og pædagoger fortæller, at DSRens arbejde har betydet, at bekymringer nu tages mere seriøst, og at der i højere grad bliver handlet på dem. Flere pædagoger fortæller om, hvordan DSR har været med til at få sat ting i gang omkring bekymringsbørn, hvor pædagogerne tidligere kunne være tilbøjelige til at se tiden an og håbe på, at det blev bedre, når barnet rykkede i børnehaven eller i skolen. Pædagogerne fortæller bl.a., at DSRen gør deres bekymringer mere legitime og relevante, idet DSRnes rådgivning og sparring åbner op for et handlingsrum, der giver pædagogen en række brugbare handlemuligheder, som pædagogen ikke selv ville være kommet frem til. Ledere og pædagoger vurderer, at det nye åbne rum, hvor bekymringer i højere grad deles, har resulteret i, at der er blevet taget hånd om nogle sager, som der ellers ikke ville være overskud, overblik eller tid til at reagere på.

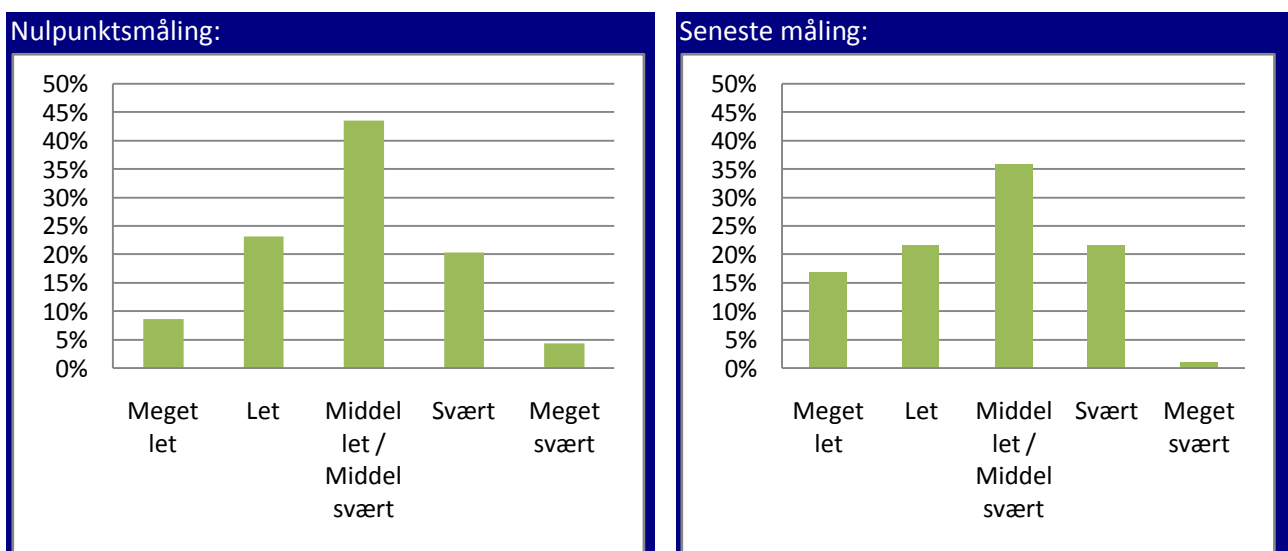
Styrket fokus på det enkelte bekymringsbarn

Pædagogerne oplever endvidere, at DSRens faste og regelmæssige besøg i daginstitutionen er med til at opretholde et kontinuerligt fokus på det enkelte bekymringsbarn og dennes familie og fra gang til gang sætte fokus på udviklingen. Med sine hyppige besøg formår DSRen at "hive" pædagogerne ud af hverdagen, hvor de tvinges til at sætte fokus på bekymringsbørnene. Det kontinuerlige socialfaglige fokus medfører, at bekymringerne ikke lægges i skuffen men til stadighed bearbejdes om nødvendigt. Indsatsen bliver derved konstant og massiv ved at pædagogerne jævnligt mindes om og får værktøjer til arbejdet med et konkret bekymringsbarn. DSRnes aktivitetsregistreringer viser således, at DSR i 40 procent af de registrerede henvendelsessager, som DSR er gået ind i, har været med til at udarbejde en pædagogisk handleplan eller konkret aftale for den pædagogiske indsats i daginstitutionen. Selvom arbejdet med DSR har medført en del mødeaktivitet og således tid væk fra børnene, så opleves det af alle interviewpersoner som al tiden værd. Det begrundes ved, at man oplever DSRens arbejde fører til konkrete og håndterbare løsninger, der resulterer i handling nu og her. En pædagog beskriver det således "Alle er enige om, at de 1½-2 timer SoS [den socialfaglige metode Signs of Safety red.] tager, er godt givet ud i forhold til at jeg skal bruge 4-5 timer på at skrive en underretning, kontra at jeg så går til møde på 1½ time, hvor jeg går derfra med nogle resourcer, eller jeg kommer ud med løsninger på lige præcis 'det der skal til'".

Rettidige og relevante underretninger

Den øgede opmærksomhed på bekymringer kombineret med DSRens rådgivning og tilknytning til den lokale børnefamilieenheds undersøgelsesgruppe har endvidere resulteret i, at der i nogle bekymringsager hurtigere er blevet sendt en underretning til Socialforvaltningen. Spørgeskemaundersøgelsen peger på, at en årsag til dette kan ligge i at, DSR-ordningen har understøttet det pædagogiske personale i at vurdere, om der overhovedet skal laves en underretning på baggrund af bekymringer om et givent barn.

Figur 13: Det pædagogiske personales opfattelse af sværhedsgraden i, at vurdere om der skal laves en underretning på baggrund af bekymringer om et givent barn

Kilde: Spørgeskema til frontpersonalet

31,8 pct. af de adspurgte anfører, at det er *let* eller *meget let*, at vurdere om der skal laves en underretning på baggrund af bekymringer om et givent barn i nulpunktsmålingen, mens andelen af besvarelser i disse

kategorier er steget med 6,9 procentpoint til 38,7 pct. i den seneste måling. Samtidig er der færre der har angivet at vurderingen er *meget svær* i den seneste måling i forhold til nulpunktsmålingen. Mange pædagoger og ledere angiver ligeledes i fokusgruppinterviewene, at det med en DSRer tilknyttet, opleves som både lettere og hurtigere at vurdere om man skal lave en underretning. En pædagog fortæller om at have DSRen inde over bekymrings sagen: *"hvis hun så er reelt bekymret, så kan hun også være nødt til at lave en underretning, eller støtte mig op i at lave min underretning. Så der bliver meget hurtigere handlet."*

I Socialforvaltningens lokale undersøgelsesteam oplever man også en markant ændring i de underretninger, der kommer ind. De interviewede sagsbehandlere (som sidder i undersøgelsesgruppen) oplever for det første, at det efterhånden er en sjældenhed, at en af de deltagende institutioner "for sent" sender en underretning, som viser sig at være alvorlig. DSR får således institutionerne til at handle hurtigere på de bekymringer, der ligger ude i institutionen, og således bliver de mere alvorlige og akutte sager bragt hurtigere og mere effektivt ind i den lokale børnefamilieenhed mhp. at opstarte en § 50 undersøgelse.

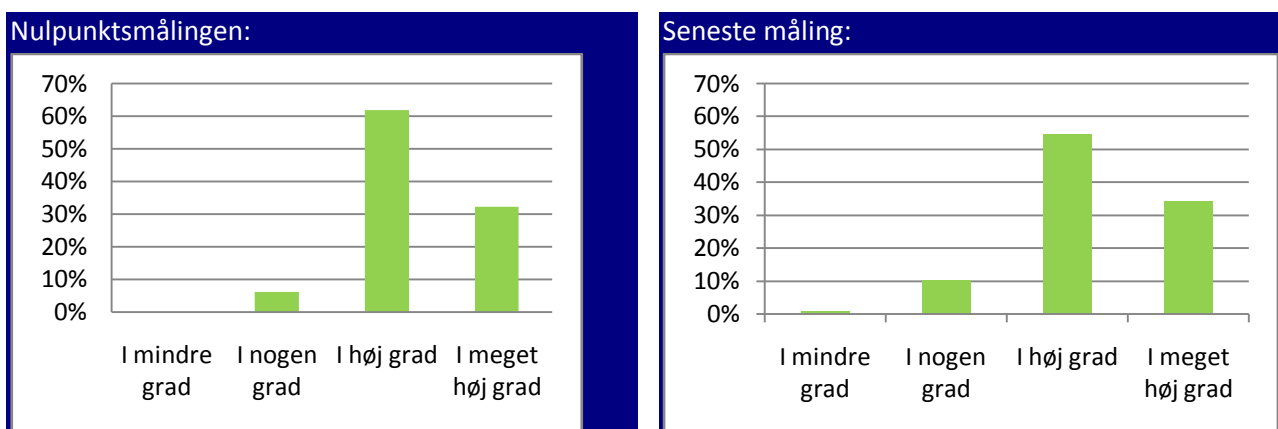
For det andet oplevede sagsbehandlerne før i tiden ofte at modtage underretninger, der mere havde karakter af pligten til at underrette på en bekymring, men hvor der reelt ikke var grundlag for at opstarte en § 50 undersøgelse. Dette oplever sagsbehandlerne ikke længere – nu modtager de praktisk talt kun underretninger fra de deltagende institutioner, som direkte resulterer i opstart af § 50 undersøgelse. Således afværger DSR, at de mindre alvorlige sager, pr. automatik, som det første, udløser en underretning, men at bekymringen i stedet nu først afklares og arbejdes med i regi af et tæt parløb mellem institutionen og DSRen.

Således får vi et billede af, at nogle bekymrings sager, som følge af DSRens indsats, bringes hurtigere over i Socialforvaltningen, mens andre bekymrings sager, som følge af DSRens tidlige forebyggende indsats, i højere grad løses i daginstitutionen og således aldrig bliver bragt over i Socialforvaltningen. Disse to forhold bør resultere i hhv. en stigning og et fald i antallet af nye sager. Ser vi på det faktiske antal af nye sager på børn, som hhv. er indskrevet i interventions- eller kontrolgruppen, viser det sig da også, at der siden projektets opstart ikke er en signifikant forskel i udviklingen af nye sager mellem de to grupper. Der er dog en forventning om, at gennemsnitsalderen på børn med nye sager vil falde på længere sigt. Det er dog pt. ikke noget, der kan aflæses i registerundersøgelsen.

Ikke øget viden om identifikation af udsatte børn i institutionerne

Et mål for udviklingsprojektet har været, at der skal skabes øget viden om identifikation af udsatte børn i institutionerne. Fokusgruppinterview og spørgeskemaundersøgelsen giver et billede af, at det pædagogiske personale generelt oplever, at være godt klædt på ift. at identificere tegn på, at barn trives eller mistrives, men at de i løbet af projektets løbetid er blevet mindre sikre på egne evner på dette område.

Figur 14: I hvor høj grad er det pædagogiske frontpersonale i stand til at identificere tegn på, at et barn trives eller mistrives

Kilde: Spørgeskema til frontpersonalet

Næsten 90 pct. af de adspurgte i den anfører i nulpunktsmålingen, at de *i høj grad* eller *i meget høj grad* er i stand til at identificere tegn på et barns mistrivsel (figur 14). Denne umiddelbare selvsikkerhed kan bl.a. hænge sammen med, at størstedelen af de adspurgte har stor erfaring fra arbejdet med børn, da ca. 80 pct. har anført, at de har arbejdet med børn i 6 år eller mere. Den seneste måling viser dog en tilbagegang i troen på egne evner. Den negative udvikling kan muligvis skyldes, at DSR-ordningen har medført at de adspurgte har fået en øget forståelse for kompleksiteten i at identificere socialt udsatte børn.

En SFI undersøgelse af pædagogers identifikation af udsatte børn finder den samme umiddelbare selvsikkerhed hos pædagoger ift. vurdering af egne kompetencer i at identificere udsatte børn, som fremgår i ovenstående figur. Undersøgelsen problematiserer dog pædagogernes selvsikkerhed idet der i undersøgelsen peges på, at deres kompetencer ift. at identificere udsatte børn i vid udstrækning tager udgangspunkt i et vidensgrundlag, som primært retter sig mod almenpædagogikken/almenområdet. Det er således typisk let for pædagogerne, at udpege de meget socialt udsatte børn fordi de "stikker ud" – herunder at sende underretninger til Socialforvaltningen, men derimod mere vanskeligt, at udpege gråzonebørnene. Dette skyldes, ifølge undersøgelsen, bl.a., at der kan være tale om kombinationer af forskellige belastningsfaktorer, som hver for sig kan virke ubetydelige, men som i sammenspil kan udgøre en væsentlig belastning for barnet¹⁴ DSRne fortæller, at de har oplevet samme tendens i deres arbejde og at det er et område de har forsøgt at have fokus på. Bl.a. har de forsøgt at sætte mere fokus på de indadreagerende og stille børn, da det ofte er de udadreagerende børn, der bliver taget op som bekymringsbørn, da de fylder meget i institutionerne.

Signs of Safety giver øget faglig opmærksomhed på eksisterende bekymringer

Jævnfør projektets begrebsdefinitioner, så indebærer tidlig identifikation, udover, at pædagoger får øje på de udsatte børn endvidere, at der skal skabes en meningsfuld tværfaglig opmærksomhed omkring det udsatte barn. DSRne har konsekvent brugt SOS-metoden til at afklare alle bekymringsager. DSRne beskriver, hvordan deres brug af SOS-metoden tvinger pædagogerne til at konkretisere deres til tider diffuse bekymringer fx ved at skulle vurdere bekymringen på skala fra 1-10. Dermed bliver man vænnet af med at bruge

¹⁴ Bengtsson, T.T. (2007): *Pædagogers identifikation af socialt udsatte børn*. SFI - 12:2007.

diffuse begreber som *'han får hele tiden anfald'* eller *'ingen vil lege med ham'*. Med SOS-metoden bliver pædagogen fx tvunget til at spørge, hvor mange gange om ugen får han anfald, eller hvem vil ikke lege med ham, hvornår og hvorfor? Denne information er altafgørende for DSRen for at kunne foretage en balanceret risikovurdering af barnets situation mhp. at vurdere om der er tale om en lille, mellem eller stor bekymring (jf. samarbejdskonceptets sagsflow).

I fokusgruppeinterviewene fortæller en del pædagoger tilsvarende, at de har oplevet at DSR-ordningen har givet dem en øget indsigt og opmærksomhed omkring eksisterende bekymringssager og de såkaldte mavefornemmelser. En pædagog forklarer: *"Man opdager, at det er værre end man troede i dagligdagen (...) SÅ bliver man spurgt – hvor ligger jeres bekymring fra 1- 10. Der kommer det frem, at det er meget værre, end vi troede. Man troede egentlig, at det gik bedre."* En anden pædagog supplerer: *"Gud så skal jeg lige pludselig måle på det. Hvor bekymret er jeg egentlig? Orv så ligger jeg på en 2'er og så siger hun [DSR] 'På en 2'er er du rigtig klog, så er det lige før vi skal underrette'. Er det det? Man får en bevidsthed om målestoksforholdet."* Med brugen af SOS-metoden oplever pædagogerne, at deres bekymringer bliver mere synlige og konkrete, hvilket fx gør det lettere at fastholde en bekymringsvurdering, der så kan sammenlignes senere i forløbet og dermed synliggøre en udvikling eller mangel på samme.

Flere pædagoger udtaler endvidere, at det også handler om at DSRen har anden faglighed og måde at ansøge barnet på, som skaber grobund for at stille de gode spørgsmål – spørgsmål, som pædagogernes kollegaer ikke ville kunne stille. Det vurderes at særligt SOS-metoden kombineret med DSReNS faglighed har skabt denne øgede opmærksomhed omkring eksisterende bekymringssager. En skærpet opmærksomhed der, som nævnt, har medført, at der er blevet sat tværfaglige forebyggende tiltag i gang for børn, som ellers ikke vil have været initieret. På trods af at det pædagogiske personale ikke oplever, at være blevet bedre til at identificere udsatte børn, så vurderes det, at projektet har styrket den tidlige identifikation af udsatte børn. I det følgende beskrives, hvordan SOS-metodens ressource- og løsningsfokus har været med til at sikre, at den øgede opmærksomhed på bekymringsbørn, ikke har medført et u hensigtsmæssigt stort problemfokus i institutionerne.

Ressourcer frem for problemer

Pædagoger og ledere oplever, at SOS-metoden har den fordel, at den tvinger pædagogerne til også at fokusere på barnets ressourcer frem for udelukkende at fokusere på barnets problemer. Ved at se barnet som et netværk af relationer bliver barnets problem ikke indlejret i barnet selv, men ses derimod som et produkt af dets omgivelser. Pædagogerne oplever, at dette perspektiv giver dem andre og mere produktive handlemuligheder ift. at arbejde med deres bekymringer for børnene.

Tilgangen skaber motivation og energi for personerne omkring barnet – både pædagoger og forældre. Det kan være hårdt for personerne omkring barnet, og ikke mindst for barnet selv, at der udelukkende bliver fokuseret på de problematiske aspekter ved barnet. Ved at vende fokus til også at kigge på barnets ressourcer og forsøge at underbygge og fremelske disse fortæller en pædagog, hvordan hun har oplevet at få ny energi og overskud til at være sammen med et bekymringsbarn. Ligeledes fortæller DSRe, pædagoger og ledere, hvordan de også oplever, at forældrene har langt nemmere ved at kommunikere omkring deres barns problemer, når der samtidig sættes fokus på barnets ressourcer. En pædagog beretter: *"Vi har haft tænkt, at det var meget værre. Men dér kom det frem, at barnet har det jo faktisk meget godt i hverdagen."*

På denne måde fortæller pædagoger, hvordan DSRen har suppleret institutionernes pædagogiske faglighed ved at skabe opmærksomhed på, hvordan pædagogerne selv reagerer omkring barnet, samt hvilke konsekvenser det har for barnets udvikling i forhold til udelukkende at se barnet som et problembarn. Således har metoden bidraget til at styrke pædagogernes kompetencer i at inkludere de børn, som måske er i størst risiko for at blive ekskluderet.

Forankring af SOS-metoden

Nogle pædagoger og ledere fortæller, at projektets metode allerede er blevet forankret i institutionen ved, at pædagogerne er begyndt at bruge SOS-metoden på stuerne udenfor de faste aftaler med DSR. En leder fortæller om, hvordan SOS-metoden er blevet implementeret blandt personalet *"Vi har printet spørgsmålene ud og har dem og bruger dem tit og også i andre sammenhænge – der har vi den i en light-udgave. Så hos os lever SOS'en i høj grad"*.

Projektets brug af SOS-metoden i daginstitutioner har således været med til at bidrage til pædagogernes systematiske arbejde med barnet, nemmere og mere kvalificeret kontakt til forældrene samt et ressourcensyn, der har skabt mere energi og overskud i samværet med barnet. Således er både pædagoger og ledere generelt set meget begejstrede ift., hvordan SOS-metoden har bidraget til en større grad af systematik i arbejdet med bekymringsbørnene. Det vurderes, at DSRnes generelt omfattende uddannelse i og erfaring med at bruge systemiske og løsningsfokuserede dialogmetoder har været helt afgørende for at SOS-metoden er blevet implementeret i rigtig mange institutioner. I kraft af DSRs hyppige besøg i institutionerne og den konsekvente brug af SOS i samtlige bekymringsager har pædagoger og ledere fået en omfattende 'sidemandsoplæring' og er derigennem blevet fastholdt i deres brug af metoden. Ledere og pædagoger understreger således også at SOS-metoden ikke ville kunne stå alene uden DSRens vedholdenhed og særlige faglighed.

Fælles bekymringsprog – kvalificerede underretninger

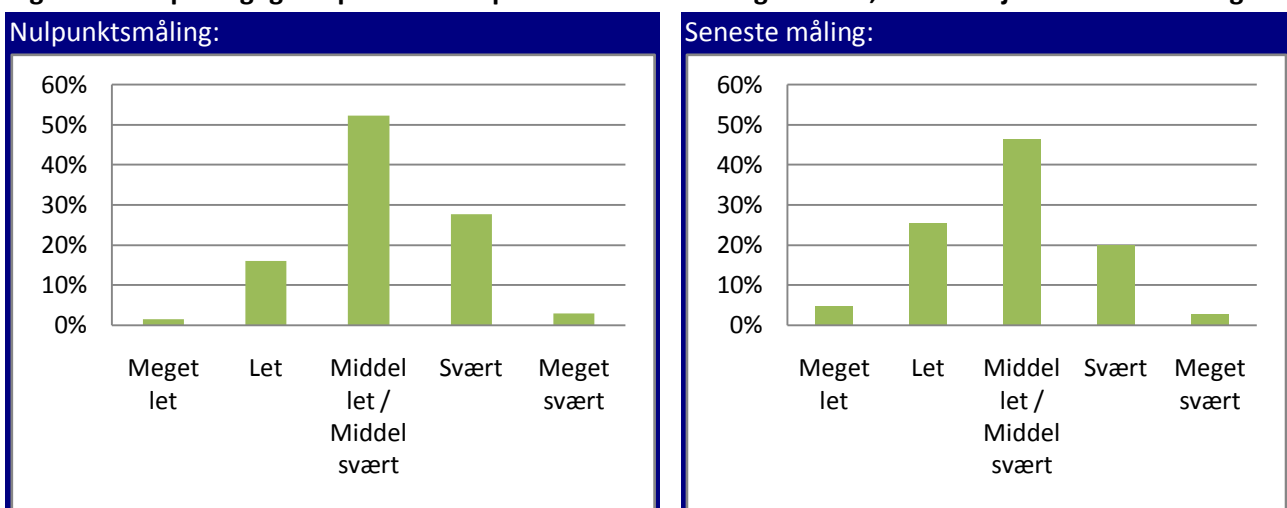
DSRnes brug af SOS-metoden kombineret med deres socialfaglige viden vurderes at have resulteret i, at der i mange institutioner er skabt et fælles sprog for, hvordan man taler og skriver om problematikker og bekymringer. Der er her tale om en sproglighed, der udfolder sig på forskellige niveauer; både mundtligt og skriftligt. En pædagog fortæller, at personalet nu i højere grad forstår, hvad hinanden taler om. En anden pædagog fortæller, hvordan det fælles sprog er et resultat af et styrket samarbejde internt i institutionen, hvilket samtidig bidrager til et styrket forældresamarbejde, da forældrene nu får samme besked i institutionen, uanset hvilken pædagog de taler med. En leder fortæller ligeledes, hvordan hun har oplevet at bekymringsproget i institutionen generelt har ændret sig til at blive mere ensartet, men også mere ressource- og løsningsfokuseret.

DSR ordningen opleves endvidere at have været med til at højne skriftligheden i institutionen hvad angår underretninger og udtalelser. Pædagoger og ledere forklarer, at DSR primært har rådgivet og vejledt dem overordnet i forhold til skrivelsernes omfang og struktur. DSR har således ikke siddet og skrevet underretninger for institutionerne. Mange ledere og pædagoger oplever i denne forbindelse, at SOS-metoden har været med til at skærpe underretningerne. En leder fortæller, at hun sammen med DSRen har forfinet den eksisterende skabelon for underretninger, således at den nu indeholder endnu flere SOS-spørgsmål. Ifølge lederen har det højnet kvaliteten af de underretninger, der blevet sendt fra institutionen. En anden leder fortæller, hvordan hun gennem 8 uger forgæves forsøgte at trænge igennem forvaltningen med en bekym-

ring, hvilket resulterede i, at hun skrev underretninger hver uge i 8 uger. Da DSRen kom til, kunne de i et samarbejde skrive underretningen i et sprog og anvende nogle formuleringer, som formidlede hendes bekymringer tydeligt og forståeligt til forvaltningen. Herefter blev sagen taget op.

Spørgeskemaundersøgelsen bekræfter også, at det pædagogiske personale i løbet af projektperioden oplever, at det er lettere at *udarbejde* en underretning. Andelen af besvarelser der angiver *let* eller *meget let* er steget fra 17,4 pct. i nulpunktsmålingen til 30,2 pct. i den seneste måling. Det ser altså ud til, at personalet i institutionerne vurderer, at det er lettere i dag end ved nulpunktsmålingen at vurdere, om en given bekymring skal føre til en underretning til Børnefamilieenheden. Samtidig vurderer de, at det er lettere at udfylde denne underretning i dag, end det var, da nulpunktsmålingen blev foretaget. Det vil sige, at som følge af DSR-ordningen føler det pædagogiske personale, at det at udarbejde underretninger er blevet lettere.

Figur 15: Det pædagogiske personales opfattelse af sværhedsgraden af, at udarbejde en underretning

Kilde: Spørgeskema til frontpersonalet

Et andet meget væsentligt resultat er, at samtlige af de interviewede sagsbehandlere oplever, at underretninger og udtalelser til Socialforvaltningen er blevet væsentligt kvalificerede, hvilket især gælder underretninger. Især opleves det, at underretningerne er blevet mere omfangsrige, konkrete og helhedsorienterede. Den kvalificerede skriftlighed har stor betydning for sagsbehandlernes arbejde. En sagsbehandler vurderer sin viden om familien på en skala fra 1-10, at hvor når hun før startede en førstegangssamtale på 0, der kan hun ved en kvalificeret underretning nu starte på 5, og i nogle tilfælde på 7-8 på skalaen. Det tyder dermed på, at der i højere grad er opstået en fælles forståelse mellem institutionen og forvaltningen for hvad en underretning skal indeholde.

5.2 Styrket forældresamarbejde og -hjælp

Som tidligere beskrevet, har DSRne brugt en meget stor del af deres tid på enten af tage forældresamtalerne med personalet bl.a. i form af netværksmøder, generelt klæde personalet på til forældresamtalen og ikke mindst give forældrene længerevarende anonyme samtaleforløb enten ved direkte samtaleforløb eller telefonisk kontakt (§11 rådgivningssamtaler). I det følgende beskrives først, hvordan DSR-ordningen har styrket de deltagende institutioners forældresamarbejde. Derefter beskrives hvordan ordningen har medført, at mange familier har fået tidlige forebyggende rådgivningstilbud – enten i form af DSRens egne samtaleforløb eller i form af andre af Socialforvaltningens anonyme rådgivningstilbud fx De utrolige år eller

PMT-O. Endeligt beskrives, hvordan DSR-ordningen har medført, at de familier, som hjælpes over i Socialforvaltningen nu er mere motiverede og trygge end tidligere.

En decentral autoritetsperson

I kraft af DSR store viden om lovgivning og praksis indenfor det sociale område, har DSR en særlig autoritet, som både ledere og pædagoger har oplevet som værende meget brugbar - særligt i samarbejdet med forældre. Fx har DSR i forældresamtaler kunne sætte sig i autoritet ved at sige *'sådan er reglerne bare'*. En leder oplever dette således *"Selvom jeg siger akkurat det samme, så har hun en anden effekt i forhold til, at hun er en myndighed, men ikke den myndighed, som tager deres barn"*. En anden leder fortæller *"Hendes kendskab til SOF [Socialforvaltningen] og faglige baggrund er rigtig vigtig. Metoden [Signs of Safety] kan vi lære af en anden, men DSR kommer med en faglighed, som vi ikke per automatik har kendskab til fra andre steder. Det er den vigtige del."*

Kombinationen af, at DSR således opleves at have en særlig form for autoritet, men samtidigt ikke har myndighedskompetence (dvs. kan sagsbehandle), giver DSRne mulighed for både at være et anonymt rådgivningstilbud, en faglig sparringspartner og en tredjepart i konfliktsager. I relation til forældresamarbejdet har det dermed været oplevet som en fordel, at DSR ikke har myndighed til at give foranstaltninger eller sagsbehandle. Nogle DSRer har således også lagt meget vægt på *ikke* at være *'en af dem fra forvaltningen'*, men en neutral rådgiver som ikke skriver noget ned. En pædagog oplever det således: *"de [forældrene] har ikke følt sig truet af hende. Hun var ikke farlig, ikke fra forvaltningen... Vi får fat i forældrene uden at de siger 'Vi vil ikke have noget med jer at gøre'"*.

I forældresamarbejdet har DSRne således haft mulighed for enten at lægge vægt på deres autoritet eller deres neutralitet. DSRne forklarer, at de dog altid skal kunne balancere mellem det at være en tillidsperson i forhold til, at familien gerne skulle betro sig til DSRen og samtidig være en autoritetsperson, der har pligt til at underrette om for eksempel omsorgssvigt. Uanset om DSRen vælger at bruge sin autoritet eller ej, så viser de foreløbige erfaringer, at det er utrolig vigtigt for forældrerelationen, at DSRen ikke er en myndighedsperson og derved ikke har direkte kompetence til at iværksætte en § 50 undersøgelse eller træffe en myndighedsafgørelse om foranstaltninger.

Kompetenceløft i forældresamarbejdet

Alle erfaringer viser, at familiens egen motivation er en vigtig drivkraft og er en forudsætning for, at forebyggende socialt arbejde lykkes¹⁵. Et vigtigt resultat i projektet er, at anvendelsen af SOS-metoden som ramme for de mange afholdte forældremøder netop har været med til at øge forældrenes motivation til at skabe forandringer i familien. Her oplever pædagoger og ledere, at samtalen med forældrene bliver langt nemmere og mere kvalificeret, idet bekymringerne synliggøres og konkretiseres så objektivt som muligt. En pædagog forklarer: *"[SOS-metoden] gør, min indgang til at tale med forældrene kommer meget mere hele vejen rundt om deres barn, jeg tror, de føler, at jeg ser deres barn, mere end jeg ser problemerne. Jeg tror de føler sig mere hørt og lyttet på og en forståelse for barnet. Som helhed. Og dermed også dem som familie og forældre"*. Det er således nemmere for forældrene at forstå og acceptere en synliggjort og konkretiseret bekymring end diffuse beskrivelser. Både DSRer og pædagoger forklarer, at metoden også bidrager

¹⁵ Lausten, m., A. K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt og M. Aaquist (2010c): Forebyggende foranstaltninger 0-4-år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (10:22).

ved at involvere forældrene i samtalen og barnets videre forløb. En DSR fortæller, hvordan SOS-metoden er med til at sikre, at forældrene bliver aktører for barnet frem for at nogle fortæller dem, hvordan de skal handle i forhold til barnet.

Socialfaglig supplerer skaber pædagogisk fokus

Pædagoger og ledere har i særdeleshed været glade for DSRnes arbejde med familierne, da især pædagogerne oplever, at det har givet dem ro til arbejdet i institutionen. Pædagogerne har hermed kunne koncentrere sig om det pædagogiske arbejde omkring barnet i institutionen velvidende, at DSR tager sig af det socialfaglige arbejde omkring familien udenfor institutionen. En leder påpeger vigtigheden af, at pædagogerne ikke har de svære samtaler og konflikter med familierne, da det er vigtigt, at familien kan bevare den gode relation til pædagogen, der tager sig af deres barn, og at familien kan komme med deres barn i institutionen med respekten i behold. DSR fungerer her som den tredje part, der både er nær og tilstedeværende men samtidig kommer udefra. Netop rollen som den tredje afværgende part synes at være bærende for virkningen af DSRens arbejde med familierne samt at DSRen får forældrene til at høre på pædagogerne og lederne ved deres autoritetsrolle. En pædagog oplever det således *"Vi har haft mange skilsmissegaver med mange fights mellem forældre. For at vi kan holde os ude, der har vi brugt daginstitutionssocialrådgiveren som afstøder. Hun har kunnet tage samtaler med forældrene, så vi har kunnet forholde os til barnet, og passe på dem. Sådan at vi ikke hele tiden har skullet ind i mudderkastningen"*.

Kendskab til tilbud og muligheder i Socialforvaltningen

Et vigtigt resultat i projektet er, at DSRs konkrete viden har skabt en øget viden om mulighederne og tilbud indenfor det sociale område i daginstitutionerne. En leder fortæller, hvordan de altid har kendt til mulighederne i Børne- og Ungdomsforvaltningen med PPR, inklusionskoordinator, pædagogisk konsulent, høretale-pædagog osv., men hvor flere pædagoger har oplevet, at den eneste mulighed i Socialforvaltnings-regi var at lave en underretning direkte til forvaltningen. En underretning som mange pædagoger har haft svært ved at få sig selv til at skrive, da man oplevede at dette var den direkte vej til tvangsfjernelse. Flere pædagoger fortæller tilsvarende, hvordan DSRnes kendskab til muligheder og tilbud i Socialforvaltningen har bidraget til den tidlige og forebyggende indsats ved, at DSRen for det første har vidst, hvilket konkret tilbud der har været passende i den konkrete sag, samt at hun ofte har kunnet ringe direkte til en ansvarlig person, der har kunnet bevilge tilbuddet næsten med det samme. En pædagog beretter: *"det har i høj grad været sådan hos os, at pædagogerne ikke har haft en viden om de værktøjer/muligheder, der har været for hjælp. Når vi har været bekymrede har vi tænkt: 'jeg bliver nødt til at underrette'. Men der er en lang lang række af ting man skal igennem før man når derhen, og som hjælper barn og forældre langt mere."* En anden pædagog supplerer med et eksempel om et meget aggressivt barn, hvor familien blev tilbudt at deltage i forældreprogrammet PMT-O: *"Daginstitutionssocialrådgiveren har haft kontakt til programmet, jeg havde aldrig hørt om det. Hun kender folk og systemet. Det er lidt en smutvej, for ellers går der lang tid, og man skal ringe og indberette. Det er gået hurtigt. Og det er hendes fortjeneste."* Således åbnes der med DSR-ordningen op for et helt nyt mulighedsrum ift. samarbejdet mellem institution og Socialforvaltningen. Et mulighedsrum, som før i tiden ofte bestod i at sende eller ikke at sende en underretning.

Som en direkte konsekvens af DSR-ordningen er en række børn og familier blevet tilbudt forskellige anonyme forebyggende tilbud i Socialforvaltningens regi såsom fx forældreprogrammerne De Utrolige År og PMTO, familierådgivning og lignende. Aktivitetsregistreringerne viser ligeledes, at DSR i 8 % af de registrerede henvendelsessager, som DSRen valgte at gå ind i, har henvist forældrene til andre tilbud som fx job-

centeret, Socialcenter København, "De drikker derhjemme" el.lign. På længere sigt kan det tænkes, at daginstitutionerne i en eller anden grad vil tilegne sig en større viden om muligheder og tilbud i Socialforvaltningen, men faktum er, at disse tilbud og muligheder løbende ændrer sig. Kombineret med institutionernes løbende udskiftning af personale, er der behov for at institutionerne løbende bliver opdateret om mulighederne i Socialforvaltningen. Endeligt tyder det på, at DSRnes personlige kendskab til tilbuddene giver en række umiddelbare fordele bl.a. for at starte et rådgivningsforløb hurtigt op uden en § 50 undersøgelse.

Et tidligt forebyggende rådgivningstilbud, der skaber positive resultater

Et væsentligt resultat i projektet er, at pædagoger og ledere generelt oplever en positiv forandring hos de familier, der enten har været i samtaleforløb med DSRne eller som er blevet henvist til et andet relevant tilbud. Dette understøttes af DSRnes egne aktivitetsregistreringer, der viser, at i de sager, som DSRne har valgt at gå ind i, der falder den gennemsnitlige bekymring pr barn. På en skala fra 1-10, hvor 1 er massiv bekymring for barnets trivsel og udvikling og 10 ingen bekymring, der går DSRnes samlede gennemsnitlige bekymring pr. barn således fra at være 4,92 ved første registrering til at være 6,16 ved seneste, altså en forbedring på 1,24.

Figur 16: Udviklingen i den samlede gennemsnitlige bekymringsgrad på en skala fra 1-10, hvor 1 er massiv bekymring for barnets trivsel og udvikling og 10 ingen bekymring

Bekymring	n	Første	Seneste	Forskel
Adfærd og trivsel i daginstitutionen	101	4,54	5,97	1,43
Forælderrollen	69	4,75	6,04	1,29
Manglende struktur i familien	46	4,54	5,76	1,22
Ikke-aldersvarende udvikling hos barnet	40	3,95	5,60	1,65
Skilsmisse	21	5,38	5,67	0,29

Kilde: DSRnes aktivitetsregistreringer

Note: På en skala fra 1-10, hvor 1 er massiv bekymring for barnets trivsel og udvikling og 10 ingen bekymring

Hovedparten af disse sager er karakteriseret ved, at forældrene har udfordringer ift. deres rolle og ansvar som forældre. Forskning peger på, at forholdet mellem det lille barn og forældrene er en af nøglerne til at give udsatte børn mellem 0 og 4 år en bedre start på tilværelsen. Arbejdet med at få forældrene til at forstå deres barn, med at give dem selvtillid som far og mor og med at lære dem at løse konflikter hensigtsmæssigt er således helt centralt, når kommunen skal hjælpe udsatte småbørn til en god start på livet.¹⁶ Når socialt udsatte småbørn mellem 0 og 3 år skal have hjælp, er det endvidere mest frugtbart at sætte ind med forskellige støtteforanstaltninger til forældrene¹⁷, fx råd og vejledning, som netop er det DSR tilbyder.

Oversættes udvikling i bekymringsgraden til en intenderet effekt for barnet, kan det på denne baggrund konkluderes, at DSRnes egen eller andre tilbuds arbejde med forældre både i institutionen og hjemme hos familierne har haft en positiv effekt på familiens situation og dermed barnets trivsel og udvikling. En DSR forklarer om nogle af sine forældreforløb "*nogle af dem har været så voldsomme, hvor jeg har tænkt, at det ku være endt med en anbringelse, men så fordi vi har været inde fra starten af, så er de gået med på at arbejde med det*". På denne baggrund kan det konkluderes, at udviklingsprojektet har styrket kommunens

¹⁶ Lausten, M. Mølholt, A., Hansen, H., Schmidt, L.H. og Aaquist, M. (2010): Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse, delrapport 2. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (10:22)

¹⁷ Oldrup H.J., Vitus, K. (2011): Indsatser overfor udsatte 0-3-årige og deres forældre. En systematisk forskningsoversigt. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (11:32).

forebyggende sociale arbejde ved at en række familier på et tidligt tidspunkt har fået en relevant og effektiv forebyggende indsats, som de ellers ikke ville have modtaget. En del pædagoger går så langt, som at beskrive deres institution som en slags "minisocialforvaltning" idet de oplever, at deres institution med en DSR tilknyttet nu selv er i stand til at løfte nogle af de bekymringssager, som de før i tiden enten ville have ladet forblive mavefornemmelser eller have sendt videre til Socialforvaltningen i form af en underretning.

Trygge og motiverede forældre

Ikke alle DSRnes rådgivningsforløb med forældre ender med, at en sag i Socialforvaltningen undgås. Som tidligere beskrevet resulterer 13 % af de sager, som DSR vælger at gå ind i, i en underretning. Det viser sig dog, at de forældre, som DSR har arbejdet med, er langt mere trygge ved og parate til at modtage hjælp fra Socialforvaltningen. DSRne formår i mange tilfælde at hjælpe forældrene frem til en erkendelse af, at familien har nogle problemer, som har en karakter og en alvorlighed, som kræver at familien får hjælp i Socialforvaltningen. Forældrenes øgede erkendelse medfører, at forældrene i højere grad motiveres til, enten selv eller med støtte fra DSRen, at søge om hjælp i Socialforvaltningen. En DSR fortæller om dette: *"Det er typisk, hvor jeg har kørt forløb med dem, og nu er de blevet klar til at bede om et længere forløb. Men der er nogen [forældre] som fra starten SLET ikke har villet det [hjælp fra Socialforvaltningen]. Så det [underretningerne] bliver mere nogle ansøgninger om hjælp, mere end det er mig eller inst., der underretter på barnet."*

Et væsentligt resultat er, at sagsbehandlere i undersøgelsesgruppen har oplevet, at DSRe arbejder bevirker, at forældrene for det første er langt mere forberedte på, hvad der skal ske, når de kommer til møde på Socialforvaltningen (fx at der skal opstartes en § 50 undersøgelse), og at sagsbehandleren derved hurtigere kan gå frem i sagen, samt at det er langt hurtigere for sagsbehandleren at danne sig et overblik over familiens situation gennem DSRe overlevering af sagen.

På denne måde fortæller sagsbehandlere, at konflikter afværges i forhold til tidligere, hvor forældrene ofte kunne være meget forskrækkede og vrede over, at der fx skal laves en § 50 undersøgelse. Forældrene opleves altså i højere grad som trygge og motiverede, hvilket gør at sagsbehandlingen fremskyndes. En sagsbehandler siger *"Jeg oplever, at jeg møder familier, hvor jeg tænker, at jeg aldrig ville kunne komme ind i familien på så god en måde, hvis ikke der var blevet lavet en indgang til mig – det er en åbning, hvor vi kan køre parløb og jeg er blevet introduceret inden familien overhovedet har set mig"*. En anden sagsbehandler fortæller om, hvordan hun især oplever at DSRnes arbejde har haft stor betydning for førstegangssamtalen. Hun vurderer, at hun kan gå langt hurtigere frem i samtaleforløbet og nogle gange endda gå ind i førstegangssamtalen som en andengangssamtale. DSR har således medvirket til øget effektivitet i sagsbehandlerens arbejde med familien. På sigt kan det tænkes, at den gode start og særlig forældrenes øgede motivation generelt vil give nogle mere produktive forløb med familierne.

5.3 Brobygning, øget kendskab og forståelse

Som følge af udviklingsprojektet opleves det, at samarbejdet og kommunikation mellem Socialforvaltningen og institutionerne generelt har fået et gevaldigt løft. Det personlige møde og det at have en personlig relation har vist sig at gøre en stor forskel og har bidraget til et øget kendskab og en markant bedre forståelse mellem institution, Socialforvaltningen og andre tværfaglige samarbejdsparter. Institutionsledere, pædagoger og sagsbehandlere oplever således alle, at de som følge af DSRe arbejde nu kommunikerer med mennesker frem for systemer - der er sket en personificering af både institutionen og Socialforvaltningen. I

det følgende redegøres for, hvordan DSR har været med til at bygge bro mellem to forskellige systemer og fagligheder og dermed øget det indbyrdes kendskab og forståelse.

En mere realistisk opfattelse af Socialforvaltningen

Et vigtigt resultat i udviklingsprojektet er, at DSRnes arbejde har skabt mere viden og en mere realistisk opfattelse i institutionerne af, hvad der foregår i Socialforvaltningen. Pædagoger og ledere beretter således, at de som følge af projektet har fået større forståelse for, hvordan sagsbehandlernes arbejde forløber, og hvilke faser der fx er i en § 50 undersøgelse. Institutionerne føler af denne grund en større forpligtelse til at få tingene gjort overfor forvaltningen. I den forbindelse fortæller sagsbehandlerne, at de især har oplevet, at institutionerne er blevet bedre til at skrive udtalelser til tiden. DSRne fortæller selv, hvordan de bevidst har forsøgt at understøtte samarbejdet mellem Socialforvaltningen og institutionen ved at gøre sig umage for at forklare både sagsbehandlernes, lederes og pædagogers virkeligheder med håb om at alle parter skulle opnå større indsigt og forståelse for hinandens arbejde. Dette har både bevirket, at pædagoger og ledere har fået nedbrudt en række fordomme overfor sagsbehandlere, og at de har fået større indsigt i selve processen: hvad der sker med barnet, når det bliver en sag i Socialforvaltningen. Et andet markant resultat er, at det øgede kendskab øjensynligt har skabt et bedre samarbejds-klima, idet pædagoger og ledere i de deltagende institutioner i væsentlig mindre grad er bange for, at samarbejdet vil få negative konsekvenser for familien. Nu oplever ledere og pædagoger at have ændret deres opfattelse af, at Socialforvaltningen ikke bare er nogle, som fjerner børn. Flere pædagoger fortæller således om, hvordan de inden DSRens ankomst oplevede, at en underretning til Socialforvaltningen var lig med en fjernelse af barnet fra hjemmet. En pædagog fortæller følgende om sin nuværende oplevelse af det at skrive en underretning *"Man føler ikke, at man er gået udenom familien. At det er for at hjælpe og ikke for at fjerne børn. Det giver ro, at man kan sige, at sådan er det ikke. Før var det lidt en løgn, synes man selv. Men nu mener man det, når man siger, at det ikke er det, der er hensigten"*.

Tovholder for tværfagligheden

DSRne har i vid udstrækning fungeret som tovholdere for tværfagligheden i de sager de har været involveret i. Sager som ofte har været karakteriseret af mange komplekse problemstillinger. Tovholderfunktionen består bl.a. i at DSRnes benytter sig af deres ofte store netværk af eksisterende kontakter af tværfaglige ressourcepersoner, frivillige tilbud, rådgivende tilbud i Socialforvaltningen, skolesocialrådgivere osv. Da hver sag er unik har DSRne ofte skulle skabe nye kontakter med relevante personer og tilbud i kommunen med det resultat, at DSRnes professionelle netværk løbende vokser. Samtidig har DSRne brugt meget tid på at holde de involverede samarbejdsparter til ilden og sikre, at indsatsen bliver koordineret. En pædagog fortæller malende om en sag med et udsat barn, hvis forældre levede to forskellige steder i byen, hvor DSR fungerede som *"et lokomotiv"* ift. barnets overgang til skole. DSRens faglighed, hårde arbejde og vedholdenhed trak et stort tungt læs ifm. koordination af indsatsen mellem institutionen, far, mor, to børnefamilieenheder, to skoledistrikter, samt barnets kommende skole.

Fortsat mangelfuld kommunikation fra Socialforvaltningen

I de tilfælde, hvor det vurderes, at der skal opstartes en § 50 undersøgelse opleves kommunikationen fra Socialforvaltningen til institutionen desværre stadig som envejskommunikation. Institutionerne er blevet bedre til at skrive underretninger, bekymringskrivelser og udtalelser, men de fleste af de interviewede pædagoger og ledere oplever stadig ikke at blive inddraget i sagsarbejdet på forvaltningen. Bl.a. opleves det som værende problematisk, at institutionerne ikke informeres om, hvad der sker i sagen, når institutionen

har sendt en underretning. Dette besværliggør institutionens tidlige forebyggende arbejde fx i form af udarbejdelse pædagogisk handleplan for barnet samt løbende inddragelse af forældrene. Det er svært at initiere en indsats – herunder gøre den relevant og helhedsorienteret -, når man reelt ikke ved, hvilke mål der opsættes i Socialforvaltningens handleplan og endvidere ofte ikke ved, om og hvilke foranstaltninger, der gives til barnet og familien. Der er dog enkelte gode erfaringer bl.a. fra et område, hvor der gøres brug af netværksmøder. En pædagog forklarer: *"vi blev indkaldt til SOF efter vi havde skrevet en underretning. Så indkaldte SOF til netværksmøde, hvor vi deltog for at afdække vanskeligheder og ressourcer. Det gav mening. Men jeg mener igen, at det tværfaglige samarbejde og netværksmøder er altafgørende. Men vi har også prøvet før at blive indkaldt til SOF [Socialforvaltningen], så det er ikke unikt ifbm DSR. I vores distrikt gør vi meget brug af netværksmøder."* Det tyder således på, at DSRs arbejde understøttes, hvis der i den enkelte børnefamilieenhed er tradition for, at sagsbehandlerne indkalder institutionerne til netværksmøder.

Udfordringer ift. inddragelse af og arbejdsdeling mellem de tværfaglige ressourcepersoner

Et af målene for projektet er, at DSR skal være med til at sikre, at andre relevante tværfaglige ressourcepersoner bliver inddraget hurtigere, når der er bekymring for et barns trivsel. Det tyder på, at dette mål kun delvist er opnået og at der således ligger et klart forbedringspotentiale på dette område. Udover at formidle kontakt til tilbud i Socialforvaltningen har DSRne kun i nogle sager skabt kontakt til relevante fagpersoner i Børne- og Ungdomsforvaltningen. Aktivitetsregistreringerne viser, at DSR har inddraget ressourcepersoner fra Børne- og Ungdomsforvaltningen som fx tale-høre pædagog, pædagogisk konsulent, PPR psykolog, fysioterapeut, inklusionskoordinator, støttepædagog el.lign. i 20 % af de henvendelsessager, som DSR valgte at gå ind i. Dette er bl.a. sket gennem afholdelse af netværksmøder, som DSR har faciliteret.

I denne forbindelse kan DSRens hyppige besøg i daginstitutionerne (høj tilgængelighed) kombineret med deres meget opsøgende tilgang til nye bekymringssager, have medført, at DSRne har løftet en række opgaver (gået ind i mindre alvorlige bekymringssager), hvor det kan diskuteres, hvorvidt disse bør løftes af andre tværfaglige ressourcepersoner fx PPR, inklusionskoordinator eller andre.

DSRne fortæller selv, at de er meget opmærksomme på muligheden for at inddrage andre fagpersoner og derved skabe et fagligt netværk omkring barnet og familien. Endvidere fortæller de, hvordan de oplever at have en særlig kompetence som tovholder for tværfagligheden, da de ofte ved, hvem de skal kontakte og hvorfor. En opgave som kan opleves svært for lederne og pædagogerne. Nogle DSR tilkendegiver også, at de kan blive bedre til at inddrage andre fagpersoner.

DEL 6: Opsummering på udviklingsprojektets implementering og umiddelbare resultater

Godt et år inde i projektet kan det konkluderes, at ordningen er fuldt implementeret: det pædagogiske personale og forældre benytter sig af ordningen og alt tyder på, at brugerne mindst talt er meget begejstrede for den nye ordning. Flere institutioner har fx taget SOS-metoden, som er en del af projektet, til sig.

Et centralt opnået resultat i projektperioden er, at der i daginstitutionerne nu er væsentligt tidligere opmærksomhed og handling på både store og små bekymringer for børn. Daginstitutionssocialrådgiverne har i en periode på otte måneder registreret 334 henvendelser på børn, hvor hovedparten af familierne i øvrigt er ukendte i Socialforvaltningen. Hovedparten af henvendelserne vurderes at have en socialfaglig relevans og har både omhandlet mindre alvorlige forhold så som bekymringer i forhold til forælderrollen (32 pct.), manglende struktur i familien (17 pct.), samt mere alvorlige forhold så som manglende omsorg for barnet (7 pct.), mange længerevarende, komplekse belastningsfaktorer i familien (6 pct.), mistanke om eller konstateret psykisk sygdom i familien (6 pct.) samt mistanke om vold eller seksuelle overgreb (6 pct.). Af de 334 henvendelser har daginstitutionssocialrådgiverne valgt at arbejde videre med de 226 sager. Til sammenligning er der i hele Socialforvaltningen ca. 4000 aktive sociale sager i aldersgruppen 0-18 år.

Ordningen har således skabt et rum, hvor bekymringer og mavefornemmelser i højere grad end før ekspliciteres og deles, hvilket medfører at Socialforvaltningen får mulighed for at sætte ind med forebyggende tiltag langt tidligere end det ellers ville være tilfældet. Daginstitutionssocialrådgiverens socialfaglige ekspertise kombineret med SOS-metoden sikrer, at bekymringerne afklares og at der handles relevant ift. problemernes karakter og alvorlighed. Endvidere støtter daginstitutionssocialrådgiveren institutionerne i at udarbejde underretninger til den lokale børnefamilieenhed, hvilket bl.a. har medført at sagsbehandlere i undersøgelsesgruppen oplever, at næsten samtlige underretninger fra de deltagende institutioner er blevet væsentligt mere rettidige og relevante.

Et andet resultat, der er værd at nævne er, at institutionerne oplever, at deres samarbejde med forældre til børn, der vækker bekymring, er blevet markant styrket. Der er færre konflikter og forældrene tager i højere grad aktiv del i at finde løsninger på udfordringerne. Særligt i de svære sager har daginstitutionssocialrådgiverne fungeret som en vigtig tredjepart, hvilket giver pædagogerne ro til at fokusere på børnene.

Et væsentligt resultat i denne forbindelse er, at pædagoger og ledere generelt oplever en positiv forandring hos de familier, der, i kraft af udviklingsprojektet, enten har været i samtaleforløb med daginstitutionssocialrådgiveren selv eller har modtaget et andet relevant forælderådgivningstilbud fx De utrolige år. Det vurderes, at rådgivningsforløbene har afhjulpet en del familiers problemer i en sådan grad, at en sag i Socialforvaltningen har kunnet undgås.

I de sager, hvor støtte fra Socialforvaltningen er nødvendig, har daginstitutionssocialrådgiverne sikret en god brobygning mellem daginstitution, familie og Socialforvaltning. Således har Socialforvaltningen hurtigere og mere skånsomt kunne igangsætte sociale foranstaltninger til de børn og familier, som har et særligt støttebehov. I denne sammenhæng har sagsbehandlere bl.a. oplevet, at de forældre, som har modtaget

rådgivning fra daginstitutionssocialrådgiveren, generelt er mere motiverede til at samarbejde og modtage den fornødne hjælp.

Generelt er samarbejdet og den indbyrdes forståelse mellem Socialforvaltning og institutionerne blevet styrket. Dog oplever sidstnævnte, at det stadig halter med kommunikationen fra sagsbehandlerne til institutionen. Selv om daginstitutionssocialrådgiverne løbende har inddraget andre tværfaglige samarbejdspartner, vurderes det, at de fremadrettet kan gøre dette i endnu højere grad. Endvidere kan der være behov for en tydeligere opdeling mellem, hvilke opgaver daginstitutionssocialrådgiveren skal løfte, og hvilke opgaver andre tværfaglige ressourcepersoner skal løfte.

Alt i alt viser de foreløbige erfaringer fra udviklingsprojektet, at daginstitutionssocialrådgiverne er en stor støtte for pædagoger i forhold til at afklare bekymringer, anvise handlemuligheder samt støtte dem i forældresamarbejdet. Alle parter giver udtryk for, at de oplever, at børnene og deres familier hjælpes hurtigere og mere kvalificeret end tidligere, og at afstanden til Socialforvaltningen er blevet markant kortere. Det vurderes derfor, at udviklingsprojektet Socialrådgivere i daginstitutioner i høj grad har styrket kommunens tidlige og derved forebyggende indsats for udsatte 0-6-årige børn.